

Straffelovens § 296 og § 302

**Delbetækning VI afgivet af
Justitsministeriets udvalg om økonomisk
kriminalitet og datakriminalitet**

Betækning nr. 1415

København 2002

DELBETÆNKNING VI OM**STRAFFELOVENS § 296 OG § 302**INDHOLDSFORTEGNELSE

<u>KAPITEL 1. INDLEDNING</u>	7
1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	7
1.2. Udvalgets sammensætning	8
1.3. Udvalgets arbejde	10
1.4. Resumé	13
<u>KAPITEL 2. STRAFFELOVENS § 296</u>	15
2.1. Bestemmelsens forhistorie	15
2.2. Andre landes regulering	20
2.2.1. Norsk ret	20
2.2.2. Svensk ret	20
2.2.3. Finsk ret	21
2.3. Udvalgets overvejelser	21
2.3.1. Indledning	21
2.3.2. Gerningsindholdet i straffelovens § 296	27
2.3.2.1. Subsidiær anvendelse	27
2.3.2.2. Påvirkning af priser	28
2.3.2.3. Urigtige eller vildledende oplysninger	30
2.3.2.4. Kapitalbeskyttelse	32
2.3.2.5. Organisation	34
2.3.2.6. Forhandlingsprotokoller	36
2.3.2.7. Ejeroplysninger	38
2.3.2.8. Kapitaltab	41
2.3.3. Strafferammen i straffelovens §§ 296-297 og selskabsansvar	44

<u>KAPITEL 3.</u> STRAFFELOVENS § 302	48
3.1. Bestemmelsens forhistorie	48
3.2. Andre landes regulering	51
3.2.1. Norsk ret	51
3.2.2. Svensk ret	52
3.2.3. Finsk ret	53
3.3. Udvalgets overvejelser	54
3.3.1. Indledning	54
3.3.2. Gerningsindholdet i straffelovens § 302 og § 175	58
3.3.3. Strafferammen i straffelovens § 302	59
<u>KAPITEL 4.</u> SELVINKRIMINERING OG STRAFFELOVENS §§ 296 OG 302	63
<u>KAPITEL 5.</u> DAGBØDER OG SUMBØDER	65
<u>KAPITEL 6.</u> UDVALGETS FORSLAG MED BEMÆRKNINGER	67
6.1. Straffelovens § 296, § 297 og § 306	67
6.2. Straffelovens § 302 og § 175	72

KAPITEL 1 INDLEDNING

1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Justitsministeriets udvalg om økonomisk kriminalitet og datakriminalitet blev nedsat den 21. oktober 1997.

Udvalgets opgave er beskrevet således i kommissoriet:

”Udvalget skal have til opgave at fremkomme med forslag, der kan tage højde for den udvikling, som de ændrede økonomiske kriminalitetsmønstre og den moderne teknologi fører til.

Med henblik på en sådan forstærket indsats mod den ny tids kriminalitet skal udvalget gennemgå straffelovens berigelsesforbrydelser samt vurdere behovet for skærpede af strafniveauer for økonomisk kriminalitet, herunder i forhold til andre forbrydelsestyper.

Udvalget skal behandle særlovgivningen, herunder navnlig behovet for ændringer af skatte- og afgiftslovgivningen med henblik på at imødegå økonomisk kriminalitet. Også selskabslovgivningen, hvidvasklovgivningen og den finansielle lovgivning skal behandles i denne sammenhæng. Endvidere skal de internationale tiltag på området, herunder i EU-regi, indgå i arbejdet.

Udvalget skal tillige overveje længere forældelsesfrister på en række områder.

Af andre spørgsmål, der kan behandles, er revisorernes rolle, medvirken af sagkyndige dommere ved sagernes behandling ved domstolene og en øget forskningsindsats vedrørende forebyggelse og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet.

Udvalgets anden opgave bliver at gennemgå navnlig straffeloven og retsplejeloven med henblik på at sikre tidssvarende bestemmelser om datakriminalitet.

Gennemgangen skal således bl.a. omfatte straffelovens bestemmelser om urigtige erklæringer og dokumentfalsk og om industrispionage.

Endvidere skal udvalget vurdere de kriminalitetsformer, som informationssamfundet, herunder de elektroniske opslagstavler, giver mulighed for.

Udvalget skal også overveje ændringer af retsplejelovens regler om indgreb i meddelelseshemmeligheden i lyset af de nye telekommunikationsformer.

Endelig skal udvalget vurdere, hvordan ressourcerne anvendes bedst muligt i kampen mod den økonomiske kriminalitet.”

1.2. Udvalgets sammensætning

Ved udarbejdelsen af denne betænkning har udvalget haft følgende sammensætning:

Formand

Landsdommer Hans Henrik Brydensholt
Østre Landsret

Øvrige medlemmer

Professor, dr. jur. Mads Bryde Andersen
Københavns Universitet

Afdelingschef Preben Bialas
Told- og Skattestyrelsen

Kontorchef Susan Bramsen
Fødevareministeriet

Direktør Jørgen Christiansen
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Politimester Michael Clan
Politimesterforeningen

Professor, lic. jur. Vagn Greve
Københavns Universitet

Fuldmægtig Alexander Houen
Skatteministeriet

Fuldmægtig Helle Jahn
Erhvervsministeriet

Statsadvokat Poul Dahl Jensen
Justitsministeriet

Statsautoriseret revisor Jesper Koefoed
Foreningen af Statsautoriserede Revisorer

Juridisk direktør, advokat Lau Kramer
Foreningen Registrerede Revisorer FRR

Professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet

Landsdommer Kaspar Linkis
Dommerforeningen

Kontorchef Kirsten Mandrup
Økonomiministeriet

Konsulent Lene Nielsen
Dansk Industri

Advokat Erik Overgaard
Advokatrådet

Generalsekretær Henrik Rothe
Advokatrådet

Statsadvokat Henning Thiesen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Sekretariat

Vicestatsadvokat Ulla Høg
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Statsadvokatassessor Jens Madsen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Fuldmægtig Lennart Houmann
Justitsministeriet

1.3. Udvalgets arbejde

Udvalget har på baggrund af kommissoriets emner nedsat 7 arbejdsgrupper, der udarbejder rapporter til udvalget til brug for udvalgets beslutninger og forslag. Arbejdsgrupperne er opdelt således:

Arbejdsgruppe 1 : Udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten.
(Formand : Ulla Høg)

Arbejdsgruppe 2 : Straffeloven.
(Formand : Vagn Greve)

Arbejdsgruppe 3 : Særlovgivningen.
(Formand : Ulla Høg)

Arbejdsgruppe 4 : Rådgivere.
(Formand : Lars Bo Langsted)

Arbejdsgruppe 5 : Domsforhandling m.v.
(Formand : Bent Carlsen (til juli 1999), Kaspar Linkis (fra juli 1999))

Arbejdsgruppe 6 : Datakriminalitet.
(Formand : Mads Bryde Andersen)

Arbejdsgruppe 7 : Forskning
(Formand : Lars Bo Langsted)

Udvalget har besluttet, at det afgiver delbetænkninger, når en emnekreds er færdigbehandlet, således at udvalgets indstillinger løbende kan gøres til genstand for de videre politiske overvejelser. Udvalget har herved især lagt vægt på, at nogle af de behandlede spørgsmål skal behandles i flere arbejds-grupper, og at en betænkning vedrørende samtlige af de i kommissoriet nævnte problemstillinger

derfor først ville kunne foreligge på et meget senere tidspunkt end færdiggørelsen af en del af de indeholdte problemstillinger.

Udvalget har tidligere afgivet følgende delbetænkninger:

Delbetænkning I vedrørende udviklingen i lovgivningen og kriminaliteten samt hæleri og anden efterfølgende medvirken (betænkning nr. 1371/1999).

Delbetænkning II vedrørende børnepornografi og IT-efterforskning (betænkning nr. 1377/1999).

Delbetænkning III vedrørende rådgiveres rolle ved bekæmpelse af økonomisk kriminalitet (betænkning nr. 1379/1999).

Delbetænkning IV vedrørende transaktioner mellem nærtstående parter (betænkning nr. 1388/2000).

Delbetænkning V vedrørende straffelovens § 289 m.v. - berigelseskriminalitet rettet mod offentlige midler (betænkning nr. 1396/2001).

Denne delbetænkning bygger på en delrapport fra arbejdsgruppe 3, der behandler spørgsmål vedrørende særlovgivningen. Denne delrapport er derefter behandlet i arbejdsgruppe 2, der behandler spørgsmål vedrørende straffeloven. Betænkningen vedrører spørgsmålet om, hvorvidt reglerne i straffelovens § 296 om visse overtrædelser af selskabslovgivningen og straffelovens § 302 om grove overtrædelser af bogføringslovgivningen skal justeres og skal have et højere strafmaksimum.

Arbejdsgruppe 3 har behandlet dette spørgsmål i en delarbejdsgruppe med følgende sammensætning:

Vicestatsadvokat Ulla Høg (formand)
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Afdelingschef Preben Bialas

Told- og Skattestyrelsen

Kontorchef Susan Bramsen
Fødevareministeriet

Afdelingsleder Nils Hansen
Told- og Skattestyrelsen

Fuldmægtig Annemette Vestergaard Jacobsen
Skatteministeriet

Fuldmægtig Lisbeth Krener
Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

Statsadvokatassessor Jens Madsen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Chefkonsulent Solveig Faurholt Pedersen
Direktoratet for FødevareErhverv

Fuldmægtig Lotte Dige Toft
Fødevareministeriet

Som nævnt er rapporten fra udvalget vedrørende særlovgivningen derefter behandlet i arbejdsgruppe 2, der har haft følgende sammensætning ved behandlingen:

Professor, lic. jur. Vagn Greve (formand)
Københavns Universitet

Kontorchef Susan Bramsen
Fødevareministeriet

Politimester Michael Clan
Politimesterforeningen

Vicestatsadvokat Ulla Høg
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Fuldmægtig Helle Jahn
Erhvervsministeriet

Statsadvokat Poul Dahl Jensen
Justitsministeriet

Statsadvokatassessor Jens Madsen
Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet

Generalsekretær Henrik Rothe
Advokatrådet

Fuldmægtig Lotte Dige Toft
Fødevareministeriet

Fuldmægtig Lennart Houmann (sekretær)
Justitsministeriet

1.4. Resumé

Straffelovens § 296 omhandler kriminalitet i juridiske personer. Denne be-tænkning omhandler paragraffens anvendelsesområde, herunder spørgsmå-let om, hvorvidt handlinger eller undladelser, der er kriminaliseret i særlov-givningen, skal have en overbygning vedrørende grove forhold i denne straffelovsbestemmelse.

Betænkningen omhandler endvidere strafferammen for § 296 og straffe-lovens § 302 om regnskabsforbrydelser, samt muligheden for selskabsan-svar i denne forbindelse.

I kapitel 2 gennemgås straffelovens § 296 og udvalgets overvejelser omkring en ny regulering.

Udvalget finder, at straffelovens § 296 tillige bør være overbygningsbe-stemmelse for grove overtrædelser af lovgivning vedrørende juridiske per-soner, når det gælder bestemmelserne om kapitaltilførsel, anvendelse af den juridiske persons midler, førelse af forhandlingsprotokoller, fortegnelser og oplysningspligter vedrørende ejerandele samt handlepligter ved konstateret kapitaltab.

Udvalget finder endvidere, at straffelovens § 296 skal være en samlet bestemmelse vedrørende juridiske personer. Det foreslås derfor, at den del af § 296, der ikke specielt vedrører juridiske personer, i stedet bliver en ny § 297. Det foreslås samtidig, at den nugældende § 297 ophæves.

Udvalget finder herudover, at strafmaksimum skal forhøjes, så det kommer på linie med normalstrafferammen for formueforbrydelser, og at der skal være selskabsansvar for overtrædelse af bestemmelserne.

Herudover foreslås en vis modernisering af ordlyden i straffelovens § 296.

I kapitel 3 gennemgås straffelovens § 302 og udvalgets overvejelser omkring en ændring af bestemmelsen.

Udvalget finder, at strafmaksimum skal forhøjes, og foreslår, at ordlyden tilpasses bogføringsloven især med henblik på at sikre, at de særlige regler vedrørende edb-bogføring er omfattet.

Udvalget foreslår, at straffelovens § 175 ændres, så den ikke tillige efter sin ordlyd omfatter bogføring.

I kapitel 4 behandles spørgsmålet om forholdet mellem straffelovens § 296 og § 302 og det forhold, at en person ikke har pligt til at inkriminere sig selv.

I kapitel 5 gennemgås reglerne for dagbøder og sumbøder, men udvalget tager ikke stilling til, hvad der bør anvendes, da Straffelovrådet allerede behandler spørgsmålet.

Kapitel 6 indeholder udvalgets forslag med bemærkninger.

KAPITEL 2
STRAFFELOVENS § 296

2.1. Bestemmelsens forhistorie

Bestemmelsen kom ind i straffeloven i 1930. Enkelte led i den var for aktie-selskabers vedkommende forud herfor reguleret i 1917-aktieselskabsloven.¹

Straffelovsbetænkningen fra 1912 havde i § 341 en bestemmelse om at ud-sprede løgnagtige beretninger, hvorved priser på varer m.v. tilsigtedes på-virket, samt en bestemmelse om at offentliggøre vildledende oplysninger om aktieselskabers o.l. stilling. Det siges i bemærkningerne², at der er tale om forhold, ”der kunne nærme sig stærkt til Bedrageri, derfor Adgangen til under skærpene Omstændigheder at anvende Arbejdsfængsel, men dog nærmest maa ses under Synspunktet: Handlinger, der ere skadelige for Er-hvervslivet”.

Straffelovsbetænkningen fra 1917 havde i § 263 en tilsvarende bestemmelse, der dog var mere beskrivende (tæt på den nugældende § 296, stk. 1, nr. 1 og 2). Det siges i bemærkningerne³, at dispositionerne har handlinger for øje, der ikke, eller dog ikke altid, rammes af bedrageribestemmelsen, men som dog rummer en alvorlig fare for, at nogen bestemmes til tabsforvoldende dispositioner. Det nævnes, at udvidelsen med beretninger m.v. til general-forsamling eller selskabsmyndighed har et aktielovudkast som forbillede. Det siges herom: ”Faren ved saadanne urigtige Beretninger og Regnskabs-opgørelser er, selv om de ikke offentliggøres, saa stor, at der trænges til en alvorlig Straffebestemmelse derimod. Af lignende Grunde er det fundet rig-tigt at medtage Indbydelser til Dannelse af saadanne Selskaber.”

¹ Lovens § 55 omfattede urigtige eller vildledende angivelser i indbydelser til aktietegning, beretninger, regnskabsopgørelser eller erklæringer til generalforsamling eller selskabsmyndighed eller anmeldelser til aktieselskabsregisteret. Endvidere omfattede bestemmelsen overtrædelser af lovens bestemmelser om udfærdigelse af aktiebrev eller interimbeviser, udbetaling af udbytte eller tilbagebetaling af indskud.

² S. 290 f.

³ S. 251 f.

Straffelovsbetænkningen fra 1923 havde i § 268 en formulering, der var næsten identisk med den nugældende, idet den medtog overtrædelse af de for selskaber med begrænset ansvar gældende bestemmelser om udfærdigelse af aktier m.v., udbetaling af udbytte eller tilbagebetaling af indskud. Det siges også her i bemærkningerne⁴, at bestemmelsen er et supplement til bedrage-ribestemmelsen.

Bestemmelsen i 1930-straffeloven blev herefter således :

”§ 296. Med bøde, hæfte eller med fængsel indtil 2 år straffes den, som, uden at betingelserne for at anvende § 279 foreligger,

- 1) udspreder løgnagtige meddelelser, hvorved prisen på varer, værdipapirer eller lignende genstande kan påvirkes,
- 2) gør urigtige eller vildledende angivelser angående aktieselskabers, andelsselskabers eller lignende foretagenders forhold gennem offentlige meddelelser, i beretninger, regnskabsopgørelser eller erklæringer til generalforsamlingen eller nogen selskabsmyndighed, ved anmeldelse til handelsregisteret eller aktieselskabsregisteret eller i indbydelse til dannelse af sådanne selskaber eller udbud af andele i dem,
- 3) overtræder de for aktieselskaber eller andre selskaber med begrænset ansvar gældende bestemmelser med hensyn til udfærdigelse af aktie-breve, andelsbeviser eller interimbeviser, anvendelse af overskud, udbetaling af udbytte og tantieme eller tilbagebetaling af indskud.

Stk. 2. Begås de under nr. 2 og 3 nævnte handlinger af grov uagtsomhed, er straffen bøde eller under skærpende omstændigheder hæfte.”

Bestemmelsen i straffelovens § 296 var på det tidspunkt ikke en overbygningbestemmelse, idet reguleringen i særlovgivningen blev ophævet samtidig.

Efterfølgende har de forskellige selskabs- og regnskabslovgivninger indsat egne straffebestemmelser vedrørende samme typer overtrædelser, og straffelovens § 296 har derfor i vidt omfang udviklet sig til at være en overbygning på særlovgivningens bestemmelser.

Som eksempler på denne udvikling kan nævnes følgende:

⁴ Sp. 385 f.

Aktieselskabslovens § 160, stk. 1

Bestemmelsen vedrører overtrædelse af lovens forskrifter om indsendelse af anmeldelser, vurderingsberetninger i henhold til § 6 c (vedrørende visse erhvervser af formuegoder fra en stifter eller en aktionær, der er selskabet bekendt) og meddelelser til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Overtrædelse straffes med bøde. Det er direkte i bestemmelsen anført, at den er subsidiær i forhold til straffeloven. Bestemmelsen kan ses som underbygning til straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, om offentlige meddelelser m.v.

Aktieselskabslovens § 161, stk. 1

Bestemmelsen henviser (udover til ovennævnte § 6 c) blandt andet til følgende bestemmelser, idet det videre anføres, at overtrædelse af disse bestemmelser straffes med bøde:

§ 23 a: For aktier udstedt gennem en værdipapircentral skal der gives centralen besked om en række forhold i relation til selskabet, herunder aktiekapitalen, antal aktier, aktiestørrelsen, aktionærens navn og adresse for navneaktier, særlige rettigheder eller forpligtelser m.v. Bestemmelsen kan delvist ses som underbygning til § 296, stk. 1, nr. 2.

§ 25: Bestemmelsen vedrører pligten til at føre en fortegnelse over aktier (en aktiebog). I stk. 2 er anført nærmere forpligtelser, hvor et aktiebrev omfatter flere aktier. Bestemmelsen kan ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 2, for så vidt aktiebogen betragtes som en offentlig meddelelse e.l., og som en underbygning til stk. 1, nr. 3, for så vidt angår aktiebrevselementet.

§ 48 i: Bestemmelsen vedrører, hvilke forhold statslige aktieselskaber skal give Erhvervs- og Selskabsstyrelsen meddelelse om. Bestemmelsen kan delvist ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 2.

§ 75, stk. 3: Bestemmelsen vedrører statslige aktieselskabers fremsendelse af en udskrift af generalforsamlingsprotokollen til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Bestemmelsen kan delvist ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 2.

§ 109: Bestemmelsen vedrører betaling af udbytte og udlodning til aktionærer, og kan ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 3.

§ 111: Bestemmelsen vedrører blandt andet anvendelse af overskud, herunder henlæggelse til overskudsfond.

Bestemmelsen kan ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 3.

Anpartsselskabslovens § 79, stk. 1

Bestemmelsen vedrører overtrædelse af lovens forskrifter om indsendelse af anmeldelser og meddelelser til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Overtrædelse straffes med bøde. Det er direkte i bestemmelsen anført, at den er subsidiær i forhold til straffeloven. Bestemmelsen kan ses som underbygning til straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, om offentlige meddelelser m.v.

Anpartsselskabslovens § 80, stk. 1

Bestemmelsen henviser blandt andet til følgende bestemmelser, idet det videre anføres, at overtrædelse straffes med bøde:

§ 16: Bestemmelsen vedrører pligten til at føre en fortegnelse over anpartshaverne. Bestemmelsen kan ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 2, for så vidt anpartshaverfortegnelsen betragtes som en offentlig meddelelse e.l.

§ 44: Bestemmelsen vedrører betaling af udbytte og udlodning til aktionærer, og kan ses som en underbygning til § 296, stk. 1, nr. 3.

Værdipapirhandelovens § 34, stk. 3, nr. 1

Bestemmelsen vedrører kursmanipulation ved offentliggørelse eller udspredelse af urigtige oplysninger om udstedere af værdipapirer. Bestemmelsen er en specialbestemmelse i forhold til straffelovens § 296, stk. 1, nr. 1.

Bogføringsloven og årsregnskabsloven

Bestemmelserne i bogføringslovens §§ 7-8 om registreringer og i årsregnskabsloven om krav til indholdet af regnskaber (f.eks. kapitel 5 om værdiansættelser), der straffes med bøde efter henholdsvis bogføringslovens § 16, stk. 1, og årsregnskabslovens § 65, stk. 1, kan udgøre de mere specifikke overtrædelser bag en overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, vedrørende regnskabsopgørelser. Med virkning for regnskabsår, der påbegyndes den 1. januar 2002 eller senere, er den hidtidige årsregnskabslov (lovbekendtgørelse nr. 526 af 17. juni 1996) afløst af den nye årsregnskabslov (lov nr. 418 af 7. juni 2001). Straffebestemmelsen findes i den nye årsregnskabslovs § 164.

Bestemmelsen i straffelovens § 296 var efter 1930 uændret, indtil strafmaksimum i 1987⁵ blev nedsat til 1 år for at svare til straffelovens § 302.

I betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet havde udvalget foreslået, at strafmaksimum blev nedsat til 1 år og 6 måneder, så bestemmelsen strafmæssigt var på linie med den foreslåede § 302 og med straffelovens § 285 – det sidste også under hensyntagen til, at bestemmelsen var subsidiær i forhold til straffelovens § 279, hvor dette er normalstraffen. Det siges i øvrigt i betænkningen⁶, at der ikke for udvalget forelå dokumentation for, at der var behov for at ændre det meget specifikke gerningsindhold i § 296.

For så vidt angår regnskabsområdet er der en vis overlapning mellem gerningsindholdet i henholdsvis straffelovens § 296 og § 302. Sidstnævnte bestemmelse vedrører den fysiske del af regnskabsaflæggelsen, mens § 296 vedrører anvendelsen af det urigtige materiale. Det vil imidlertid være sjældent, at en overtrædelse af straffelovens § 302 gennem et vildledende regnskab ikke følges op af en overtrædelse af straffelovens § 296 ved fremlæggelse på generalforsamlingen og ved indsendelse til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Det kunne derfor forekomme naturligt, at der gjaldt det samme for de to bestemmelser med hensyn til, om bestemmelserne skal anvendes subsidiært. Det siges imidlertid i betænkningen om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet⁷, at udvalget har overvejet, om den nye § 302 burde være subsidiær i forhold til berigelsesforbrydelserne, men at man har fundet, at det er forskellige hensyn, der varetages, ligesom hensynet til anklagemyndigheden taler imod, at bestemmelsen gøres subsidiær. Hvis en handling eller undladelse indebærer en overtrædelse af f.eks. både § 279 og § 302, bør der være mulighed for at straffe for overtrædelse af begge bestemmelser.

⁵ Ved lov nr. 385 af 10/6 1987.

⁶ Betænkningen s. 134.

⁷ Betænkningen s. 132 f.

2.2. Andre landes regulering

2.2.1. Norsk ret

Den norske straffelov har i §§ 273-274 bestemmelser, der har lighed med den danske straffelovs § 296, stk. 1, nr. 1 og nr. 2. Bestemmelserne lyder således:

”§ 273. Den som sprer uriktige eller vill-ledende opplysninger for å på-virke priser på varer, verdipapirer eller andre gjenstander, eller medvirker hertil, straffes med fengsel inntil 4 år. Bøter kan anvendes sammen med fengselsstraffen. Under særdeles formildende omstendigheter kan bøter anvendes alene.

Straff etter denne paragraf kommer ikke til anvendelse ved handling som omfattes av lov om verdipapirhandel § 2-6.

§ 274. Med fengsel inntil 4 år straffes den som i oppfordring til å delta i stiftelse eller utvidelse av aksjeselskap eller annet selskap med økonomisk formål eller om overtagelse av lån til slikt selskap gir uriktige eller vill-le-dende opplysninger av betydning for bedømmelsen av foretagendet. Bøter kan anvendes sammen med fengselsstraffen. Under særdeles formildende omstendigheter kan bøter anvendes alene.

På samme måte som etter første ledd straffes tillitsmann eller funksjonær i selskap som nevnt, såfremt han offentliggjør uriktige eller vill-ledende opplysninger av betydning for bedømmelsen av selskapet, eller gir slike opplysninger til selskapets deltagere eller fordringshavere, noen av dets organer eller til en offentlig myndighet. Det samme gjelder andre som på grunn av oppdrag for selskapet har kjennskap til dets forhold.

Medvirkning til noen forbrytelse som nevnt i første og annet ledd, straffes på samme måte.

Med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder straffes den som ved grov uaktsomhet gjør seg skyldig i forhold som nevnt i denne paragraf.

Straff etter denne paragraf kommer ikke til anvendelse ved handling som omfattes av lov om verdipapirhandel § 2-6.”

Straffelovens § 279 inneholder en bestemmelse om, at straffen kan forhøjes med indtil det halve, hvis den pågældende tidligere er straffet med fængsel efter disse eller en række andre angivne bestemmelser.

2.2.2. Svensk ret

Den svenske Brottsbalken har i § 9 i kapitel 9, der vedrører bedrægeri og annan oredlighet, en bestemmelse, der har lighed med § 296, stk. 1, nr. 1 og nr. 2. Bestemmelsen lyder således:

”9 § Den som offentliggör eller eljest bland allmänheten sprider vilseledande uppgift för att påverka priset på vara, värdepapper eller annan egendom, döms för *svindleri* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om någon, som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat före-tag eller på grund av sin ställning bör äga särskild kännedom om ett före-tag, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet offentliggör eller eljest bland all-mänheten eller företagets intressenter sprider vilseledande uppgift ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och där-igenom medföra skada, döms såsom i första stycket sägs.

Är brott, som i denna paragraf sägs, grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.”

2.2.3. Finsk ret

Den finske straffelov har i § 1 i kapitel 30, der vedrører næringsbrott, en bestemmelse, der har lighed med § 296, stk. 1, nr. 1. Bestemmelsen lyder så-ledes:

”1 § *Marknadsföringsbrott.* Den som vid yrkesmässig marknadsföring av varor, tjenester, fastigheter, privata aktiebolags värdepapper eller andra nyttigheter lämnar osanna eller vilseledande uppgifter som är betydelsefulle för marknadsföringens målgrupp, skall för *marknadsföringsbrott* dö-mas till böter eller fängelse i högst ett år.”

2.3. Udvalgets overvejelser

2.3.1. Indledning

Udvalget finder, at der er behov for at se på spørgsmålet om, hvordan straf-felovens § 296 bør være udformet i dag, allerede set i lyset af, at bestem-melsen uden selv at undergå ændringer i vidt omfang har udviklet sig til at være en overbygning på dele af særlovgivningen, og set i lyset af, at den tilsvarende overbygning i straffelovens § 302 ikke er gjort subsidiær i for-hold til nogen af bestemmelserne i berigelseskapitlet.

Udvalget har endvidere overvejet, om et strafmaksimum på 1 år er tilstrækkeligt til den beskyttelse, man i dag ønsker at give de regler, der skal sikre, at selskabsform m.v. ikke misbruges.

Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet har oplyst, at bestemmelsen i straffelovens § 296 anvendes en del i praksis. Bestemmelsen har overvejende været anvendt i forbindelse med offentliggørelse af urigtige regnskaber eller andre urigtige oplysninger vedrørende selskabers økonomiske forhold.

Et særligt anvendelsesområde, hvor der er en del verserende sager, er det område, der kaldes ”rullende kapital”, der kan ses som en variation over aktionær- og anpartshaverlån.⁸

⁸ Told- og Skattestyrelsen har i forbindelse med en særskilt kontrol, der bl.a. vedrørte mistanke om rullende kapital, fået oplysninger om 304 selskaber, der var oprettet i en udvalgt periode på 2 år og 7 måneder. Kontrollen var som udgangspunkt målrettet mod en mindre personkreds, der var kendt fra tidligere sager, og 5 af disse personer er tilknyttet 172 af i alt 352 selskaber. Kontrollen blev udvidet til andre selskaber, hvor der kunne være mistanke om rullende kapital. Der er i forbindelse hermed i juni 2000 udarbejdet en rapport om ”Rullende kapital”. I 63% af selskaberne antages kapitalen at være fjernet, i 25% var kapitalen enten ikke fjernet eller var mistet ved almindeligt driftstab, og i 12% var det ikke muligt at konstatere kapitaltab. I 38% af selskaberne var told- og skatteregler overtrådt, i 54% var bogføringsreglerne overtrådt, og 40% af selskaberne var blevet tvangsopløst.

Af de 190 selskaber med formodet kapitalfjernelse er dette dokumenteret i 75 selskaber. I de øvrige 115 selskaber formodes kapitalen at være fjernet, fordi det har været umuligt at få dokumentation for kapitalens tilstedeværelse. I disse 190 selskaber var i 47% af selskaberne told- og skatteregler overtrådt, i 70% var bogføringsreglerne overtrådt, og 47% var blevet tvangsopløst.

I de 304 selskaber er de konstaterede og forventede tab for Told&Skat på ca. 29 mio. kr., og reguleringerne af tilsvaret til Told&Skat er på ca. 10 mio. kr. På grund af overtrædelse af bogføringsreglerne har det i flere af selskaberne ikke været muligt at konstatere, om der skulle ske regulering af tilsvaret til Told&Skat, men det er i flere tilfælde konstateret, at der er drevet virksomhed i selskabet, uden at selskabet har været registreret i Told&Skat som erhvervsaktivt.

Det foreslås bl.a. i rapporten, at der i øget omfang bør tages initiativ til straffesager vedrørende rullende kapital.

Når et aktieselskab eller et anpartsselskab ønskes stiftet, indeholder selskabslovgivningen krav til selskabets aktiekapital, som skal være opfyldt, forinden stiftelse kan ske. Således skal aktieselskaber have en aktiekapital på mindst 500.000 kr., jfr. aktieselskabslovens § 1, stk. 3, og anpartsselskaber skal have en anpartskapital (indskudskapital) på mindst 125.000 kr., jfr. anpartsselskabslovens § 1, stk. 3.

Anmeldelsen af et selskab med henblik på stiftelse skal ske til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, og kapitalen skal være til stede i selskabet senest på tids-punktet for anmeldelsen.

Efter selskabets stiftelse finder reglerne om kapitaltab i aktieselskabslovens § 69 a og anpartsselskabslovens § 52 anvendelse.

I nogle sager gives der urigtige oplysninger til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen om aktie- eller anpartskapitalens eksistens i forbindelse med anmeldelsen af et eller flere selskaber til stiftelse. Sådanne forhold bedømmes efter straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, om urigtige eller vildledende angivelser angående selskabers m.v. forhold ”ved anmeldelse til handelsregistret eller aktieselskabsregistret”. Eksempelvis fremsendes der dokumentation for kapitalen i form af kontoudtog e.l., hvor kapitalen i virkeligheden er hævet igen forinden anmeldelsen. I tilfælde hvor den samme kapital i virkeligheden genbruges til oprettelse af flere selskaber, bruges betegnelsen ”rullende kapital”.

Fra retspraksis kan blandt andet nævnes følgende sager:

Ved Frederiksbergs rets dom af 22/5 1995 var T1-T4 tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, idet de 3 gange ved anmeldelser af aktieselskaber til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen urigtigt angav, at aktiekapitalen var indbetalt, selv om kapitalen først blev indbetalt 45 dage senere. T1 var endvidere tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 158, stk. 1, ved i skifteretten at have oplyst, at han ikke havde kendskab til, om aktiekapitalen i det ene selskab havde været til stede ved stiftelsen, eller til, hvordan kapitalen var blevet brugt. T1 blev idømt 60 dages fængsel for overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, og § 158, stk. 1, mens T2- T4 hver blev idømt 20 dagbøder á 250 kr. for overtrædelse af § 296, stk. 2 (dvs. manglende forsæt). Ved Østre Landsrets dom af 13/12 1995 ændredes afgørelsen således, at T1 blev idømt 3 måneder fængsel og T2 og T3 hver 20 dages betinget hæfte og tillægsgbøder på 8.000 kr. for forsætlig

overtrædelse af straffelovens § 296. Afgørelsen vedrørende T4 blev stad-fæstet.

Ved Vejle rets dom af 15/4 1998 var T1-T3 tiltalt for i ca. 20 tilfælde at have overtrådt straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2. T1 og T2 blev dømt for overtrædelse af bestemmelsen ved i perioden 1993-1997 i forbindelse med anmeldelse om stiftelse af anpartsselskaber i strid med sandheden over for Erhvervs- og Selskabsstyrelsen at have angivet, at indskudskapitalerne var indbetalt i form af apportindskud. De anførte apportindskud var blandt andet autovaskere, autostole og anparter. I virkeligheden var apportind-skudene enten en fiktion, eller de havde langt fra den værdi, som var an-givet i anmeldelserne. De samme aktiver blev anvendt flere gange. Sel-skaberne blev videresolgt, og køberne reagerede typisk på salgsannoncer med tekst som "Vi er nu i stand til at oprette selskaber uden anparts-kapital" og "Vi opretter ApS eller A/S og er evt. behjælpelig med an-partskapitalen". T2 blev også blandt andet dømt for dokumentfalsk i for-bindelse med fremsendelse af falsk dokumentation for apportindskudene. T1 blev idømt en tillægsstraf på 8 måneders fængsel, T2 blev idømt en tillægsstraf på 6 måneders betinget fængsel, og begge blev indtil videre frakendt retten til at udøve virksomhed som revisorer.⁹ T3 blev i henhold til straffelovens § 296, stk. 2, idømt 20 dagbøder á 500 kr. Ved Vestre Landsrets dom af 2/2 1999 blev T1's straf nedsat til 6 måneders fængsel og T2's straf nedsat til 4 måneders betinget. Dommen blev i øvrigt stadfæstet.

Ved Københavns byrets dom af 6/10 1998 blev T dømt for overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, ved i 7 anmeldelser til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen urigtigt at have angivet, at anpartskapitalen på 125.000 kr. var indbetalt kontant, uagtet kapitalen i ingen af selskaberne reelt var til rådighed for selskabet, idet T straks efter indbetaling tilbageførte beløbet til en konto, der ikke tilhørte selskabet. T blev endvidere dømt for over-trædelse af straffelovens § 171 om dokumentfalsk ved i 6 tilfælde – som dokumentation for, at anpartskapitalen var indbetalt på anmeldelses-tidspunktet – at have fremsendt falske kontoudtog til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. T blev idømt 3 måneders betinget fængsel. Ved Østre Landsrets dom af 6/10 1999 blev byrettens dom stadfæstet.

Ved Københavns byrets dom af 10/11 1998 blev T1-T6 dømt for overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, (T1 tillige for et underslæb på 72.000 kr.) ved i 49 tilfælde i perioden 1993-1997 ved anmeldelser af aktie- og anpartsselskaber til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen urigtigt at ha-ve angivet, at selskabskapitalen var

⁹ Ifølge dommen var T2 og T3 registrerede revisorer. Det er ikke oplyst, om T1 selv udfør-te revisionsvirksomhed, men han ejede et anpartsselskab, der drev revisionsvirksomhed. T2 var revisor for dette selskab, og T3 var ansat i selskabet.

indbetalt. T1 var ansat i en bank, og han hævede på opfordring af T2 og/eller T3 beløb fra to selskabskonti i banken, indsatte dem på konti tilhørende diverse selskaber under stiftelse og tilbageførte derefter beløbene til de oprindelige konti. Indbetalings-bilagene blev derefter benyttet over for Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. T1 blev idømt 5 måneders betinget fængsel, T2 blev idømt en tillægsstraf på 60 dages fængsel, T3 blev idømt en tillægsstraf på 3 måneders fængsel, T4 blev idømt 20 dages betinget hæfte, T5 blev idømt 30 dages betinget hæfte, og T6 blev idømt 14 dages betinget hæfte. T2 og T6 ankede dommen. Ved Østre Landsrets dom af 1/10 1999 blev T2s straf ændret til 60 dages betinget fængsel, og afgørelsen vedrørende T6 blev stadfæstet.

Ved Odense rets dom af 7/7 1999 blev T dømt blandt andet for overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, ved i 43 tilfælde over for Erhvervs- og Selskabsstyrelsen at have anmeldt selskaber til stiftelse, selv om selskabernes aktie- eller anpartskapital kun var til stede ”pro forma”. T videresolgte selskaberne efter anmeldelsen, og i forbindelse med salget blev kapitalen fjernet igen fra selskaberne. Denne kapital blev så brugt til blandt andet at anmelde nye selskaber til stiftelse. T blev under henvisning til straffelovens § 16 frifundet for straf og blev idømt en behandlingsdom.

Med hensyn til udviklingen i øvrigt i den kendte kriminalitet siden 1987 bemærkes, at indsættelsen af årsregnskabslovens § 63 c i 1994¹⁰, hvorefter Erhvervs- og Selskabsstyrelsen skal foretage en stikprøvevis udtagelse og undersøgelse af modtagne årsregnskaber m.v. for at konstatere åbenbare overtrædelser af selskabslovene eller bogføringsloven, har medført, at en række sager – bl.a. sager om ulovlige aktionær- og anpartshaverlån – er blevet af-dækket.

I selskabstømningssagerne sås, at selvfinansieringsforbudet i aktieselskabslovens § 115, stk. 2, og anpartsselskabslovens § 49, stk. 2, blev overtrådt i meget vidt omfang. De pågældende er blevet dømt for disse overtrædelser.

Derimod er en del af den medvirkende personkreds – f.eks. sælgerne af selskaberne og medvirkende finansielle institutter – ikke blevet tiltalt, selv om de subjektive betingelser herfor var opfyldt i en del tilfælde, fordi forholdene – i modsætning til overtrædelser af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2 og 3, og stk. 2 – var undergivet 2-årig forældelse, og de

¹⁰ Ved lov nr. 122 af 18/2 1994.

ikke i øvrigt havde medvirket til kriminalitet, der kunne medføre en længere forældelsesfrist efter straffelovens § 93, stk. 4.

Som eksempel på, hvor grove overtrædelser, der er set i disse sager, kan nævnes en sag¹¹, der drejede sig om 170 selskaber. Skyldnersvigstiltalen vedrørte ca. 331 mio. kr. (afsatte skatter), mens overtrædelser af selvfinansieringsforbudet vedrørte ca. 1.541 mio. kr.

I enkelte sager er der alene truffet afgørelse eller rejst tiltale vedrørende medvirken til overtrædelser af selvfinansieringsforbudet. I en af sagerne medvirkede en bank til formidlingen af i alt ca. 616 mio. kr. og modtog gebyrer m.v. herfor på ca. 1,9 mio. kr.

Som nævnt er et andet område, der er blevet meget markant, rullende kapital. Der er ikke mindst blevet fokuseret på dette område, fordi overtrædelser blev konstateret på det tidspunkt, hvor selskaberne blev opløst, og tab for kreditorer konstateret. Sådanne selskaber indgår i flere sager om momssvig, herunder momskarruselsvig.¹² På den baggrund forsøger myndighederne i dag at opdage disse overtrædelser, før selskaberne bruges i kriminel sammenhæng.

Udvalget har i øvrigt drøftet den problemstilling, at det er almindeligt forekommende i sager om økonomisk kriminalitet, at en række af især de bestemmelser, der tilstræber at beskytte selskabsstrukturen mod angreb, er overtrådt. Det kan ske som led i kriminaliteten, eller det kan ske for at sløre kriminaliteten. I begge tilfælde kan situationen være den, at der kan føres bevis for en grov overtrædelse af de formelle regler, men at beviset for en berigelsesforbrydelse ikke kan føres i et til domfældelse tilstrækkeligt omfang.

¹¹ Københavns byrets dom af 11/6 1999 (anket).

¹² Sådanne sager findes i flere varianter. I de typiske sager køber et stråmandsselskab i Danmark varer fra et andet EU-land (der skal ikke betales moms ved EU-handel) og videresælger med moms til en dansk køber, der får fradrag for momsen eller får udbetalt negativ moms. Selskabet opløses derefter uden afregning af momsen. Køberen tilbagesælger eventuelt til den oprindelige sælger (uden moms) – eventuelt med flere indskudte mellemlid – og historien gentager sig eventuelt med et nyt stråmandsselskab. De, der har været involveret, deler momsgevinsten (den danske købers andel "erlægges" eventuelt i form af en lav varepris), og Told&Skat står med et krav på et selskab, der ikke har penge.

Det er bl.a. på den baggrund rimeligt at have en kvalificeret strafferetlig beskyttelse af centrale regler, der skal sikre gennemsigtighed og forhindre mis-brug af selskabsformen, for at markere den betydning, overholdelsen af disse regler tillægges.

Endvidere kan det anføres, at den omfattende selskabsretlige regulering kan tale for, at man forsøger også ved strafferetlige tiltag at sikre, at selskabsreguleringen overholdes. En af mulighederne er at lægge den strafferetlige beskyttelse frem ved de mere formelle regler. De kan ofte konstateres at være overtrådt, længe før et selskab bryder sammen, og ofte vil det ikke på sammenbrudstidspunktet kunne bevises, om der lå kriminalitet bag sammenbruddet.

Det er således udvalgets opfattelse, at straffelovens § 296 bør udbygges efter det i straffelovsbetænkningen fra 1912 anførte synspunkt, således at "Handlinger, der ere skadelige for Erhvervslivet" vurderes på baggrund af erfaringerne med kriminalitetsformer i nyere tid, herunder hvilke særlovsovertrædelser, der indgår eller kan indgå i disse.

Udvalget finder endvidere, at bestemmelsens ordlyd bør moderniseres.

Derudover bør bestemmelsen udvides med andre regler fra særlovgivningen, hvor der i dag skønnes at være behov for en overbygning på særlovgivningen vedrørende grove overtrædelser.

Denne udvidelse bør omfatte overtrædelser vedrørende kapitaltilførsel, aktionær- og anpartshaverlån, køb ved selvfinansiering, forhandlingsprotokoller, ejeroplysninger og kapitaltab. Dette er alle områder, hvor det ved efterforskning af økonomisk kriminalitet hyppigt ses, at de gældende regler herom er blevet overtrådt.

2.3.2. Gerningsindholdet i straffelovens § 296

2.3.2.1. Subsidiær anvendelse

Som nævnt er straffelovens § 296 i modsætning til dens § 302 subsidiær i forhold til straffelovens § 279. Situationen er således, at hvis der straffes for bedrageri ved hjælp af urigtige regnskaber efter straffelovens

§ 279, så kan offentliggørelse m.v. af regnskabet ikke samtidig straffes efter straffelovens § 296 (medmindre der tillige foreligger andre momenter, der ikke er sam-menfaldende med § 279), hvorimod straffelovens § 302 om vildledende regnskabsoplysninger principielt kan anvendes i sammenstød med bedra-geribestemmelsen.

Udvalget finder, at straffelovens § 296 ikke fortsat skal være subsidiær i forhold til § 279. Begrænsningen giver mindre mening i dag, hvor de under-liggende regler i særlovgivningen også er strafsanktionerede, men normalt ikke er subsidiære. Der bør – som ved straffelovens § 302 – være mulighed for at straffe i sammenstød med alle bestemmelser om berigelsesfor-brydelser, såfremt der herved gives en supplerende beskrivelse, ud fra den betragtning, at § 296 er en kvalificeret beskyttelse af de formelle regler, der er givet for at forebygge misbrug m.v.

Såfremt citering af begge bestemmelser i den konkrete sag ikke giver nogen supplerende beskrivelse af handlingsforløbet, vil straffelovens § 296 efter de almindelige principper for tiltale blive absorberet af § 279 ved tiltale efter denne bestemmelse. Der er derfor ikke behov for en udtrykkelig regel om subsidiaritet.

Udvalget har overvejet, om der i lighed med de norske bestemmelser, jfr. afsnit 2.2, skal indsættes en bestemmelse om, at straffelovens § 296 er sub-sidiær i forhold til værdipapirhandelloven (§ 39, jfr. §§ 35-36, om kurs-manipulation), i betragtning af, at sidstnævnte lov har et strafmaksimum på 4 år. De samme grunde, som taler mod en regel om subsidiaritet i forhold til straffelovens § 279, findes også her. I det omfang det aktuelle gerningsind-hold er opfyldt i begge bestemmelser, må det på baggrund af de konkrete omstændigheder afgøres, om der skal tiltales og dømmes efter værdipa-pirhandelloven og/eller efter straffelovens § 296.

2.3.2.2. Påvirkning af priser

Udvalget har overvejet, om straffelovens § 296 bør ændres til at være en be-stemmelse, der alene vedrører juridiske personer. En sådan ændring vil bl.a. betyde, at den nugældende bestemmelse om at

udsprede løgnagtige meddelelser, hvorved prisen på varer kan påvirkes, udgår, da denne ikke specielt vedrører juridiske personer.

Udvalget er ikke bekendt med domme, der vedrører sådanne overtrædelser, og har på den baggrund overvejet, om bestemmelsen bør udgå. Udvalget har i den forbindelse drøftet, at bestemmelsen eksempelvis vil være anvendelig i tilfælde, hvor der gives urigtige oplysninger om bakterier i fødevarer eller om sygdomsforekomster hos danske slagtedyr, hvad enten dette sker i chikaneøjemed eller for at opnå bedre priser for egne produkter. Der er ikke andre straffelovsbestemmelser, der vil kunne dække en sådan handling, der vil kunne have væsentlige samfundsøkonomiske konsekvenser.

Udvalget har i den forbindelse overvejet, om ”varer ... eller lignende genstande” også omfatter fast ejendom.¹³ I tråd med ovennævnte eksempler vil udspreddelse af rygter om, at der er tale om giftgrunde, kunne påvirke priser væsentligt.

Udvalget har derfor valgt udtrykkeligt at nævne fast ejendom ved siden af varer. Udvalget har ikke herved taget stilling til, om fast ejendom er omfattet af den nugældende bestemmelse.

Udvalget finder, at det systematisk vil være bedre, at straffelovens § 296 alene vedrører juridiske personers forhold. Udvalget foreslår derfor, at den del af bestemmelsens stk. 1, nr. 1, der vedrører varer og fast ejendom, placeres som en særskilt bestemmelse, men med samme strafferamme m.v. Bestemmelsen vedrører hverken med hensyn til gerningsindhold eller med hensyn til gerningsmand specielt juridiske personer.

Da udvalget foreslår, at straffelovens § 297 ophæves, jfr. afsnit 2.3.2.3, vil den udskilte bestemmelse om varer og fast ejendom kunne placeres som § 297.

Udvalget har i øvrigt valgt at bibeholde den nugældende regulering indholdsmæssigt og alene foretage nogle sproglige ændringer, idet ”løgnagtige meddelelser” foreslås ændret til ”urigtige eller vildledende

¹³ F.eks. har man i lov om erhvervsdrivende fonde, jfr. lovbekendtgørelse nr. 1062 af 14/12 2001, nævnt salg af fast ejendom særskilt ved siden af overdragelse af varer.

oplysninger”, og ”lignende genstande” foreslås ændret til ”lignende aktiver”, hvilket bl.a. harmonerer bedre med, at de fleste aktier er blevet dematerialiseret.

Som nævnt i afsnit 2.3.2.1 har udvalget heller ikke fundet, at bestemmelsen om værdipapirer skal være subsidiær i forhold til værdipapirhandellovens bestemmelser om kursmanipulation.

Udvalget har i øvrigt overvejet, om finansielle optioner er dækket af beskrivelsen ”værdipapirer eller tilsvarende aktiver”. Baggrunden for overvejelserne er, at finansielle optioner ikke nødvendigvis kan betragtes som et aktiv, men tværtimod ved regnskabsaflæggelsen skal anføres som en eventualforpligtelse. Er optionen købt, kan køberen maksimalt tabe optionspræmien, hvorimod udstederen af en option, hvor den underliggende aktie har en meget markant kursudvikling i op- eller nedadgående retning, kan blive udsat for et tilsvarende markant tab, hvis optionen indfries.

Udvalget har derfor overvejet, om man efter formuleringen ”varer, værdipapirer eller tilsvarende aktiver” skulle tilføje ordene ”eller forpligtelser”. Udvalget finder imidlertid ikke, at dette er nødvendigt, da finansielle optioner er omfattet af værdipapirbegrebet i værdipapirhandelloven, jfr. denne lovs § 2, stk. 1, nr. 10, og derfor også er omfattet af begrebet ”værdipapirer” i § 296, stk. 1, nr. 1.

Uanset om man ved affattelsen af 1930-straffelovens § 296 har haft et andet værdipapirbegreb end det, der er gældende i dag, er det udvalgets opfattelse, at begrebet ”værdipapirer” i straffeloven i dag må forstås som svarende til det, der aktuelt i samfundet betragtes som værdipapirer.

2.3.2.3. Urigtige eller vildledende oplysninger

Den nugældende bestemmelse i straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, om urigtige eller vildledende angivelser om selskabers m.v. forhold er den mest anvendte bestemmelse i § 296.

Udvalget har overvejet, om ”udbud af andele” også omfatter udstedelse eller salg af konvertible obligationer.

Reglerne om udstedelse af konvertible obligationer findes i aktieselskabslovens §§ 41-43. Konvertibiliteten er udtryk for, at obligationsejeren har ret (men ikke pligt) til at ombytte obligationerne med aktier i selskabet på nærmere fastsatte vilkår. I perioden indtil konvertering er konvertible obligationer at betragte som fremmedkapital og i perioden efter konvertering til aktier som egenkapital.

Det er obligationsejeren, der bestemmer, om ombytningen skal foretages, og selskabet har således ingen indflydelse på, om obligationsbeløbet bliver konverteret til aktier, eller om investoren vælger en kontant indfrielse. Så længe investoren beholder den konvertible obligation, er han kreditor med de dertil hørende rettigheder i selskabet.

Udvalget finder på denne baggrund, at konvertible obligationer næppe er omfattet af begrebet "andele". Så længe obligationen ikke er konverteret, er der snarere tale om en fordring, og hvis/når obligationen konverteres, bliver der tale om en normal aktiebesiddelse, som ikke på det tidspunkt vil være omfattet af begrebet "udbud af andele".

Da der er samme beskyttelsesbehov ved udbud af andele og udbud af konvertible obligationer, foreslår udvalget, at konvertible obligationer nævnes i bestemmelsen.

Udvalget finder, at bestemmelsen i øvrigt skal være begrænset til forhold, der vedrører den juridiske persons egenkapital. Udbud af obligationer, optioner m.v. der vedrører andre former for kapitaltilførsel vil – ud over eventuelt at være omfattet af straffelovens § 279 – skulle bedømmes efter den foreslåede regel om kapitaltilførsel, jfr. afsnit 2.3.2.4, i det omfang den aktuelle kapitaltilførsel er omfattet af den for den juridiske person gældende lovgivning.

Udvalget finder ikke, at der i øvrigt er behov for at ændre bestemmelsens anvendelsesområde, men bestemmelsen foreslås affattet således, at sprog-brugen harmonerer bedre med den regulering af juridiske personer, der findes i dag.

Udvalget har i forbindelse med spørgsmålet om urigtige eller vildledende oplysninger om juridiske personers forhold også set på bestemmelsen i straffelovens § 297. Bestemmelsen lyder således:

”§ 297. Med bøde straffes den, som uden for de i § 296 nævnte tilfælde i dokumenter, forretningsbreve, cirkulærer eller bekendtgørelser mod bedre vidende gør urigtige angivelser om det af ham bestyrede eller repræsenterede selskabs økonomiske stilling.”

Udvalget har overvejet, om bestemmelsen, der vedrører juridiske personer, skulle placeres i straffelovens § 296. Under hensyn til, at udvalget ikke kender eksempler på, at bestemmelsen har været anvendt i praksis, at der kun er tale om en bødebestemmelse, og at de situationer, hvor gerningsindholdet er opfyldt, typisk vil være situationer, hvor andre og strengere straffebestemmelser (f.eks. bedrageribestemmelsen) er anvendelige, finder udvalget imidlertid, at § 297 i stedet bør ophæves.

2.3.2.4. Kapitalbeskyttelse

Den nugældende bestemmelse i straffelovens § 296, stk. 1, nr. 3, vedrører bl.a. overtrædelse af bestemmelser om anvendelse af overskud, udbetaling af udbytte og tantieme eller tilbagebetaling af indskud.

Udvalget finder, at straffelovens § 296 fortsat skal være en overbygningbestemmelse vedrørende kapitalbeskyttelsesreglerne. Da de relevante bestemmelser (bortset fra reglerne om kapitaltilførsel) i dag er direkte strafsanktionerede i særlovgivningen, bør det udtrykkes direkte i bestemmelsen, at den kun vedrører grove overtrædelser.

Det kan være tvivlsomt med den nugældende formulering, hvilke kapitalbeskyttelsesregler der er omfattet. Bestemmelsen omfatter efter sin ordlyd f.eks. ikke ulovlige aktionærlån og ulovlig selvfinansiering, uanset disse bestemmelser er meget centrale bestemmelser vedrørende beskyttelse af selskabsformuen.

Udvalget finder, at § 296 bør omfatte alle kapitalbeskyttelsesreglerne, således at bestemmelsen finder anvendelse på alle grove overtrædelser af disse regler og ikke kun på visse af reglerne. Udvalget finder, at disse

regler kan beskrives ved overbegreberne ”kapitaltilførsel” og ”anvendelse af den juri-diske persons midler”.

Aktieselskabslovens §§ 109-115 a og anpartsselskabslovens §§ 44-50 omhandler brug af selskabets midler i forbindelse med udbytte, udlodning, henlæggelser, gaver og lån.

Overtrædelse af aktieselskabslovens § 109 (brug af selskabets midler i forbindelse med udbytte eller som udlodning), § 111 (henlæggelser), § 115, stk. 1 (ulovlige aktionærlån) og stk. 2 (ulovlige lån til erhvervelse af aktier), og § 115 a, stk. 2, 2. pkt. (medarbejderaktier) straffes efter lovens § 161 med bøde. Overtrædelse af anpartsselskabslovens § 44 (brug af selskabets midler i forbindelse med udbytte eller som udlodning), § 49, stk. 1 (ulovlige an-partshaverlån) og stk. 2 (ulovlige lån til erhvervelse af anparter), og § 50, stk. 2, 2. pkt. (medarbejderanparter) straffes efter lovens § 80 med bøde.

Ulovlige aktionær- og anpartshaverlån kan vedrøre beløb, der er betydelige i forhold til selskabsformuen, og som udgør en aktuel eller potentiel risiko for kreditorer og andre aktionærer eller anpartshavere, såfremt de senere ikke kan tilbagebetales. I nogle tilfælde vil situationen være så klar, at der kan dømmes for mandatsvig eller skyldnersvig. I de 70 afgørelser vedrørende de aktionær- og anpartshaverlån, som Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet har oplysninger om, var det største lån på 49 mio. kr., og 30 sa-ger vedrørte beløb på over 1 mio. kr.

Vedrørende en variation over disse låneformer henvises til det under 2.3 anførte om ”rullende kapital”. Der kan i den sammenhæng henvises til UfR 2000 B 225 ff. om ”Tvangsopløsning af selskaber” af retsassessor Torben Kuld Hansen, hvor dette fænomen omtales på s. 233, og hvor det samtidig nævnes, at sådanne tomme selskaber er velegnede til ”moms-karruselsvig”, hvor det tomme selskab er det, momsforpligtelsen placeres i.

Med hensyn til kapitaltilførsel er området formentlig allerede dækket i de praktisk forekommende tilfælde ved reglen i straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, jfr. bl.a. de under 2.3 nævnte domme vedrørende rullende kapital. Tilsvarende vil gælde ved kapitalforhøjelser, f.eks. hvor en

konvertering af gæld til selskabskapital fremtræder som en kontant indbetaling (maskeret gælds-konvertering).

De regler, der gælder om kapitaltilførsel, er ikke direkte strafsanktionerede i selskabslovene, men er det indirekte via strafsanktionering af urigtige eller vildledende angivelser bl.a. om fuld indbetaling til Erhvervs- og Selskabs-styrelsen.

Det kan på den baggrund overvejes, om der er behov for, at grove overtrædelser af reglerne er særskilt strafsanktoneret i straffelovens § 296.

Udvalget finder imidlertid, at det bør markeres ved en direkte bestemmelse herom i straffelovens § 296, at reglerne om kapitaltilførsel er omfattet, selv om det typisk vil betyde, at der kan tiltales efter både nr. 2 og nr. 3 i bestemmelsens stk. 1.

2.3.2.5. Organisation

Efter aktieselskabslovens § 54, stk. 1, skal bestyrelsen sørge for en forsvarlig organisation af selskabets virksomhed. Efter lovens § 54, stk. 3, skal bestyrelsen tage stilling til, om selskabets kapitalberedskab er forsvarligt, og påse, at bogføring og formueforvaltning kontrolleres tilfredsstillende. Efter samme bestemmelse skal direktionen sørge for, at bogføringen sker under iagttagelse af lovgivningens regler herom, og at formueforvaltningen foregår betryggende. Overtrædelse straffes efter lovens § 161 med bøde.

Efter anpartsselskabslovens § 20, stk. 1, skal direktionen sørge for, at bogføringen sker under iagttagelse af lovgivningens regler herom, og at formueforvaltningen foregår betryggende. Efter samme bestemmelse skal bestyrelsen påse, at bogføringen og formueforvaltningen kontrolleres tilfredsstillende. Overtrædelse straffes efter lovens § 80 med bøde.

Fra nyere praksis kan nævnes:

I Københavns byrets dom af 4/9 1992 var 3 bestyrelsesmedlemmer i et pengeinstitut tiltalt for overtrædelse af aktieselskabslovens § 54, stk. 1 og stk. 3. Bestyrelsesmedlemmerne blev frifundet for tiltalen vedrørende § 54, stk. 1, idet retten anførte, at anklagemyndigheden

ikke havde søgt at føre bevis for, at organisationen væsentligt fraveg, hvad der var sædvanligt for pengeinstitutter af den pågældende størrelse.

I Københavns byrets dom af 12/8 1993 var der rejst tiltale mod 3 bestyrelsesmedlemmer i et selskab for overtrædelse af aktieselskabslovens § 54, stk. 1 og stk. 3. Anklagemyndigheden gjorde gældende, at bestyrelsesmedlemmerne ikke i forbindelse med gennemgangen af revisionsprotokollater fra selskabets revisorer sikrede sig, at de var fuldt ud bekendt med indholdet af revisorernes meddelelser heri til bestyrelsen, idet de alene fik en mundtlig gennemgang af protokollaterne fra bestyrelsesformanden. Retten fandt ikke, at der var grund til at antage, at organisationen af selskabets virksomhed havde været uforsvarlig, og frifandt for overtrædelse af § 54, stk. 1.

I Københavns byrets dom af 9/3 1994 var der blandt andet rejst tiltale mod et pengeinstituts bestyrelse for overtrædelse af aktieselskabslovens § 54, stk. 1 og stk. 3. Anklagemyndigheden gjorde blandt andet gældende, at der ikke bortset fra pengeinstituttets udlandsafdeling havde været egentlige mangler i organisationen, men at bestyrelsen havde handlet uforsvarligt ved at beholde en direktør, efter at en revisionsundersøgelse havde afdækket forskellige kritisable forhold i direktørens administration. Retten fandt imidlertid, at de hensyn, som var indgået i bestyrelsens beslutning om at beholde direktøren, havde været saglige, og bestyrelsen blev derfor frifundet i det pågældende forhold.

I Københavns byrets dom af 9/12 1998 var der rejst tiltale mod 3 bestyrelsesmedlemmer blandt andet for overtrædelse af aktieselskabslovens § 54, stk. 1 og stk. 3. Anklagemyndigheden anførte, at de tiltalte ved at godkende principperne for en anden tiltalts aflønning havde godkendt, at der skete dobbelt aflønning, og dermed handlet i strid med selskabets interesser, samt at de tiltalte ved ikke at føre den fornødne kontrol med udbetalingerne muliggjorde udbetalingerne. Retten behandlede ikke spørgsmålet, om den i tiltalen beskrevne handlemåde objektivt var omfattet af de anførte overtrådte bestemmelser, men frifandt med den begrundelse, at de tiltalte ikke havde haft anledning til at foranstalte nærmere undersøgelser.

Udvalget finder, at bestemmelserne om forsvarlig organisation (der begrebsmæssigt også omfatter tilrettelæggelse af kontrol med kapitalberedskab, bogføring og formueforvaltning) er meget centrale bestemmelser, og at det derfor kunne være naturligt at lade straffelovens § 296 omfatte grove overtrædelser af disse regler.

I den selskabsretlige litteratur er der imidlertid sat spørgsmålstegn ved, i hvilket omfang aktieselskabslovens § 54 er egnet til at danne grundlag for straf:

Paul Krüger Andersen, Aktie- og anpartsselskabsret, 6. reviderede udgave, 2000, s. 442 f., siger om bestemmelsen: ”AL § 54 om ledelsens generelle pligter har ikke tidligere været anvendt i strafferetligt øjemed, og bestemmelsen er heller ikke velegnet som strafgrundlag.”

Bernhard Gomard, Aktieselskaber & anpartsselskaber, 4. udgave, 2000, s. 450, note 38, siger vedrørende bestemmelsen: ”Reglen i ÅRL § 61 j om re-visionsprotokollen er ikke medtaget i opregningen i § 65, men et bestyrelsesmedlems undskyldelige forglemmelse af at efterse en tilførsel til protokollen fandtes i en utrykt ØLD af 14.12.1993 at kunne straffes efter ASL §§ 54, stk. 3 og 161. Afgørelsen passer ikke godt sammen med Straffelovens § 1. Regler af generalklausulagtig karakter bør kun med forsigtighed sanktioneres med straf, ...”

Erik Werlauff, Selskabsret, 4. udgave, 2000, s. 408 siger om bestemmelsen: ”Det er en undladelsessynd, hvis bestyrelsen ikke sørger for ”en for-svarlig organisation af selskabets virksomhed”, jf. AL § 54, stk. 1, 2. pkt., men hvad der egentlig ligger i dette begreb, er det særdeles vanskeligt at få hold på. I hvert fald vil det ses af den nedenfor omtalte dom i straffesagen vedrørende sammenbruddet i C&G-banken, at begrebet ”forsvarlig organisation” er for vagt til at kunne danne grundlag for *straf*, selv om over-trædelse af § 54 principielt er kriminaliseret, jf. AL § 161, stk. 1. Følgelig kan begrebet alene give os en vejledning om bonus-pater standarden ved overvejelse af det civile retlige bestyrelsesansvar.”

Udvalget finder på denne baggrund, at bestemmelserne om organisation ikke – i hvert fald ikke for tiden – skal medtages i straffelovens § 296, selv om bestemmelserne er væsentlige selskabsbestemmelser.

Udvalget vil imidlertid pege på, at det i forbindelse med eventuelle andre ændringer i selskabslovene bør overvejes, om reglerne om organisation (især aktieselskabslovens § 54, stk. 1) kan udformes mere præcist.

2.3.2.6. Forhandlingsprotokoller

Bestyrelsen skal i henhold til aktieselskabslovens § 56, stk. 3, og ledelsen (hvis denne består af flere medlemmer) i henhold til anpartsselskabslovens § 21 føre en forhandlingsprotokol, der skal underskrives af samtlige tilstede-værende medlemmer.

Overtrædelse af disse bestemmelser er ikke strafsanktioneret i selskabslove-ne.

Tilsvarende skal der føres en forhandlingsprotokol vedrørende generalforsamlingen, der skal underskrives af dirigenten, jfr. aktieselskabslovens § 75, stk. 2, og anpartsselskabslovens § 28, stk. 2.

Overtrædelse af disse bestemmelser straffes efter henholdsvis aktieselskabslovens § 161 og anpartsselskabslovens § 80 med bøde.

Udvalget finder, at den juridiske persons forhandlingsprotokoller er den juridiske persons "beslutningsspor" og som sådan væsentlige, når der bliver behov for at tage stilling til civilretligt eller strafferetligt ansvar.

Bestyrelsens forhandlingsprotokol er væsentlig ved bedømmelsen af, hvor-når og af hvem der er truffet beslutninger i et selskab, således at det er muligt at få ansvarsfordelingen belyst. Det kan endvidere i nogle tilfælde være en forudsætning for, at ansvaret overhovedet kan placeres, og i andre tilfælde være medvirkende til, at der ikke rejses en sigtelse, der senere skal frafal-des.

Bestyrelsens forhandlingsprotokol kan endvidere være et vigtigt kontrol-grundlag for revisors arbejde. Revisor har efter § 61 g, stk. 3, i den hidtidige årsregnskabslov (lovbekendtgørelse nr. 526 af 17. juni 1996) bl.a. pligt til at påse, at bestyrelsen opfylder sine pligter med hensyn til at oprette og føre bøger, fortegnelser og protokoller. Bestemmelsen blev indsat i 1991 (Nordisk Fjer-loven). Denne særlige kontrol harmonerer mindre godt med, at bestyrelsens pligt til at føre en forhandlingsprotokol ikke er strafsanktioneret. Bestemmelsen i den hidtidige årsregnskabslov er nu overført til aktieselskabslovens § 85, anpartsselskabslovens § 21, stk. 2, og lov om erhvervs-drivende fonde § 29, stk. 3.

Særligt for børsnoterede selskaber indeholder aktieselskabslovens § 56, stk. 5, en række præcise minimumskrav til indholdet af forretningsordenen, her-under til hvordan selskabets økonomiske stilling skal følges. Pligten er straf-sanktioneret med bøde efter lovens § 161, stk. 1. Det vil være naturligt, at manglende førelse af den protokol, der skal afspejle, at forretningsordenen følges, også er strafsanktioneret.

Udvalget finder, at overtrædelse af bestemmelser om forhandlingsprotokol-ler bør medtages i straffelovens § 296, så denne bestemmelse finder anvendelse ved særlig grove overtrædelser. Anvendelsesområdet må forventes primært at vedrøre tilfælde, hvor det er indiceret, at formålet med ikke at overholde bestemmelserne har været at skabe bevisstvivl vedrørende beslutningsprocesser, eller hvor der er tale om omfattende og konsekvente undladelser.

Et flertal i udvalget (Mads Bryde Andersen, Preben Bialas, Susan Bramsen, Hans Henrik Brydesholt, Jørgen Christiansen, Michael Clan, Vagn Greve, Alexander Houen, Poul Dahl Jensen, Jesper Koefoed, Lau Kramer, Lars Bo Langsted, Kaspar Linkis, Kirsten Mandrup, Lene Nielsen, Erik Overgaard, Henrik Rothe, Henning Thiesen) foreslår endvidere, at der indsættes en henvisning til bestemmelserne om bestyrelsens forhandlingsprotokol i selskabslovens straffebestemmelser.

Et mindretal i udvalget (Helle Jahn) finder det ikke nødvendigt at indsætte en bestemmelse om strafsanktionering af manglende førelse af bestyrelsens protokol. Efter den af udvalget foreslåede ændrede udformning af straffelovens § 296 vil en strafbestemmelse i selskabslovene alene have betydning med hensyn til simpel uagtsomhed, idet grov uagtsomhed og forsæt er dækket af den foreslåede formulering.

2.3.2.7. Ejeroplysninger

Aktieselskaber er ifølge aktieselskabslovens §§ 25-25 a forpligtede til at føre en fortegnelse over aktierne (en aktiebog). I aktiebogen noteres

aktionærens navn imidlertid som udgangspunkt¹⁴ kun, hvis der er tale om navneaktier¹⁵, og aktiebogen er ikke offentligt tilgængelig. På lignende vis skal anpartsselskaber ifølge anpartsselskabslovens §§ 16-17 føre en fortegnelse over anpartshavere, der som hovedregel heller ikke er offentligt tilgængelig. Hvis anpartskapitalen i et anpartsselskab er 500.000 kr. eller mere, er fortegnelsen dog offentligt tilgængelig. I henhold til aktieselskabslovens § 23 a skal der tilgå Værdipapircentralen oplysninger om aktionærernes navne og adresser. Dette gælder dog kun for navneaktier og kun for aktier udstedt gennem en værdipapircentral.

Ifølge aktieselskabslovens § 28 b, stk. 4, (nu reguleret i årsregnskabslovens § 74) skal selskabets årsberetning (som skal indsendes til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen senest 6 måneder efter regnskabsårets udløb) indeholde oplysning om, hvem der på tidspunktet for dens afgivelse var storaktionær. Storaktionær defineres i lovens § 28 a som besiddelse af aktier med mindst 5% af stemmeretten eller som udgør mindst 5% af aktiekapitalen (dog mindst 100.000 kr.).

Der er endvidere en særlig oplysningspligt i aktieselskabslovens § 53, stk. 1, hvorefter direktions- og bestyrelsesmedlemmer skal give oplysninger vedrørende besiddelse af aktier og anparter i selskabet eller – ved koncerner – i andre af koncernens selskaber.

Overtrædelse af reglerne straffes efter aktieselskabslovens § 161 og anparts-selskabslovens § 80 med bøde.

Told- og Skattestyrelsen skal samtidig med selvangivelsen have oplysninger om hovedaktionærer, som defineres som aktionærer eller anpartshavere, der selv eller for fysiske personers vedkommende sammen med ægtefælle eller nærtstående familiemedlemmer i løbet af året har ejet mindst 25% af selskabskapitalen eller rådet over mindst 50% af stemmerne, jfr. skattekontrollens § 3 A og aktieavancebeskatningslovens § 11, stk. 2, 3. pkt., og stk. 3 og 4.

¹⁴ Af hensyn til meddelelser fra selskabet vælger mange også at få noteret ejerskab til andre ejerandele end navneaktier.

¹⁵ For bestyrelsesmedlemmer og direktører i selskabet gælder det dog, at de aktier, de måtte eje i selskabet, skal indføres i aktiebogen, hvad enten aktierne lyder på navn eller ihænde-haver.

Der gælder særregler for børsnoterede selskaber. I § 29 i værdipapirhandel-loven er anført indberetningspligt til fondsbørsen og selskabet for enhver, der besidder aktier svarende til mindst 5% af aktiekapitalen eller af de til-knyttede stemmerettigheder. Der er også regler om indberetning, når besiddelsen ændres til visse nærmere anførte %-satser¹⁶. Værdipapirhandellovens § 28 foreskriver endvidere, at et børsnoteret selskab straks skal give fondsbørsen meddelelse, når selskabet har egne aktier svarende til 2% eller mere af aktiekapitalen i selskabet (eller hvis aktiebesiddelsen ændres, og ændringen udgør 2% eller mere). Fondsbørsen indberetter oplysningerne til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, som registrerer disse.

Overtrædelse af reglerne straffes efter værdipapirhandellovens § 93 med bøde.

I en rapport fra april 1999 fra koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet mod det offentlige¹⁷ foreslås i overensstemmelse med forslaget i regeringens D 74-redegørelse til Folketinget, at der i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen etableres et offentligt tilgængeligt ejerregister, som indeholder aktuelle ejeroplysninger om de væsentligste ejere, dvs. stor-anpartshavere og storaktionærer.

Det nævnes, at baggrunden for forslaget er ønsket om at kunne identificere de personer, som direkte eller indirekte kontrollerer et selskab, idet det først og fremmest er disse personer, som reelt har mulighed for at begå økonomisk kriminalitet rettet mod det offentlige. Det nævnes videre, at der er behov for disse oplysninger til skattemyndighedernes kontrolarbejde og politiets efterforskning af økonomisk kriminalitet. Det er bl.a. vigtigt at vide, hvem der som ejer

¹⁶ I bekendtgørelse nr. 386 af 29/5 2000 om opgørelse, meddelelse om og offentliggørelse af betydelige andele i selskaber, der har aktier optaget til notering på en fondsbørs eller aktier optaget til handel på en autoriseret markedspads (udstedt med hjemmel i værdipapirhandellovens § 29, stk. 3), er fastsat nærmere regler om besiddelse (herunder hvad der medregnes til besiddelse) og om meddelelse om besiddelse af aktier.

¹⁷ Koordineringsudvalget blev nedsat af regeringen med henblik på at gennemføre visse af initiativerne i regeringens handlingsplan mod økonomisk kriminalitet og i regeringens redegørelse i henhold til dagsorden D 74 af 8/4 1997 til Folketinget om spekulation og økonomisk kriminalitet.

har dominerende indflydelse i selskabet på det tidspunkt, hvor selskabet har været involveret i økonomisk kriminalitet, og om den pågældende kontrollerer andre selskaber, der ligeledes er eller kan være involveret i økonomisk kriminalitet.

Udvalget har i delbetænkning IV om transaktioner mellem nærtstående par-ter¹⁸ givet udtryk for, at udvalget finder, at det er et væsentligt supplement til udvalgets forslag, at der etableres et ejerregister i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, der indeholder tidsaktuelle oplysninger om større ejerandele (5% og derover) m.v. i selskaber. Udvalget kan således støtte det forslag om et offentligt register med dette indhold, som Koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet mod det offentlige har fremsat.

Udvalget finder, at oplysninger om ejerandele er centrale regler, der er væsentlige for kontrol og kriminalitetsbekæmpelse. Oplysninger om ejerforhold kan f.eks. indgå afgørende ved vurderingen af, om der skal udbetales offentlige midler (f.eks. tilskud eller negativ moms) til eller stilles garantier for et selskab. Dertil kommer, at manglende oplysninger kan medføre betydelige bevisvanskeligheder omkring ansvarsplaceringen ved selskabskriminalitet.

På den baggrund foreslår udvalget, at alle grove overtrædelser af bestemmelser vedrørende oplysninger om ejerandele skal kunne straffes efter straffelovens § 296, der i dag kun dækker, hvis overtrædelserne medfører, at der gives urigtige eller vildledende oplysninger, der er omfattet af § 296, stk. 1, nr. 2.

2.3.2.8. Kapitaltab

Udvalget har i forbindelse hermed overvejet, om grove overtrædelser af de særlige regler om handlepligter ved kapitaltab ligeledes bør omfattes af straffelovens § 296.

Ifølge aktieselskabslovens § 69 a skal bestyrelsen foranledige, at generalforsamling afholdes senest 6 måneder efter, at selskabet har tabt halvdelen af sin aktiekapital. På generalforsamlingen skal bestyrelsen

¹⁸ Betænkning nr. 1388/2000.

redegøre for selskabets økonomiske stilling og om fornødent stille forslag om foranstaltninger, der bør træffes, herunder selskabets opløsning.

Af forarbejderne til § 69 a følger det, at bestemmelsen er baseret på artikel 17 i Rådets andet selskabsdirektiv. Det følger af artikel 17, at indkaldelsen af generalforsamlingen, når halvdelen af kapitalen er tabt, er et mindstekrav.

Bestemmelsen gælder, både når tabet konstateres ved udarbejdelsen af regnskabet, og når selskabet udsættes for en pludselig og voldsom økonomisk tilbagegang i løbet af regnskabsåret.

I lovforslagets bemærkninger til § 69 a er det anført, at bestemmelsen er egnet til at tilgodese beskyttelsesbehovene hos selskabets kreditorer og lønmodtagere.

I dag er det i højere grad hensyn til kreditorer og aktionærer, der må betragtes som beskyttelsesinteressen, idet lønmodtagere er sikret på anden vis.

Ifølge anpartsselskabslovens § 52 skal selskabets øverste ledelsesorgan redegøre for selskabets økonomiske stilling over for anpartshaverne senest 6 måneder efter, at 40% af anpartskapitalen er tabt. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen skal underrettes om de truffne beslutninger, og styrelsen kan, såfremt anpartskapitalen ikke reableres inden en vis frist, foranledige selskabet opløst.

Det er almindelig praksis, at anpartsselskaberne sendes til opløsning, hvis anpartskapitalen ikke reableres inden fristens udløb.

Når det i lovgivningen direkte er nævnt, at bestyrelsen om fornødent over for generalforsamlingen skal stille forslag om selskabets opløsning, må det være ud fra en betragtning om, at når halvdelen af selskabets aktiekapital er tabt, vil selskabets økonomiske stilling kunne være så ringe, at selskabet ikke længere er levedygtigt. Det vil i sådanne tilfælde være uforsvarligt blot at drive selskabet videre i håbet om, at aktiekapitalen senere kan genetableres.

Hvis ledelsen ikke opfylder den handlepligt, den er pålagt, og foranlediger generalforsamlingen indkaldt, kan der være en risiko for, at de forpligtelser, som selskabet indgår, ikke kan honoreres, når tidspunktet for modydelsen indtræffer. Dette kan skyldes, at selskabet i mellemtiden er gået konkurs el-ler trådt i betalingsstandsning, eller at selskabets likviditet er så ringe, at modydelsen ikke kan præsteres.

Hvor bestyrelsen har viden eller bestemt formodning om, at selskabet grundet den tabte aktiekapital formentligt går konkurs, kan der eventuelt blive tale om en berigelsesforbrydelse, f.eks. bedrageri eller skyldnersvig, hvis driften alligevel fortsættes.

Indkaldelse af generalforsamlingen til en grundig gennemgang af selskabets økonomiske muligheder kan, suppleret med bistand fra selskabets rådgivere, være med til at sikre selskabets overlevelse.

Udvalget finder, at det er væsentligt, at pligterne i aktieselskabslovens § 69 a og anpartsselskabslovens § 52 overholdes. Overtrædelser straffes efter henholdsvis aktieselskabslovens § 161 og anpartsselskabslovens § 80 med bøde. Udvalget finder, at der i hvert fald bør strafforfølges, hvis det konstateres, at bestemmelsen er overtrådt forsætligt.

Udvalget er ikke bekendt med straffesager vedrørende kapitalabsreglerne og har på den baggrund overvejet, om det vil være tilstrækkeligt at anbefale, at straffebestemmelserne anvendes i videre omfang. De er klart overtrådt i sager, hvor man forbereder f.eks. momssvig og fjerner formuen direkte eller ved at ”købe” overfakturerede varer. De kan således også være et supplement til forsøgsstraf i situationer, hvor det lykkes at starte en efterforskning så tidligt, at der endnu ikke kan dømmes for forsøg.

Udvalget er opmærksom på, at det kan diskuteres, om kapitalabsreglerne giver en tilstrækkelig beskyttelse, jfr. eksempelvis Paul Krüger Andersen, Kapitalregler og ansvar¹⁹:

På side 16 omtales den norske Allmennaksjelovens § 3-5, som er det norske modstykke til ASL § 69 a.

¹⁹ Trykt i Lars Bo Langsted (red.), Selskabers kapital, 1. udgave, 1999.

Videre anføres det på side 17: ”Den norske bestemmelse er som nævnt sammenknyttet med kapitaltabsreglen i § 3-5. I forhold til AL § 69 a er det værd at bemærke, at pligten til at indkalde til generalforsamling efter den norske bestemmelse indtræder, så snart egenkapitalen ikke kan anses for-svarlig, dvs. efter omstændighederne selv om halvdelen af aktiekapitalen ikke (endnu) er tabt.”

”Målt ud fra synsvinklen kreditorbeskyttelse er de nye norske regler i højere grad end de danske egnede til at medføre en skærpelse i ledelsens handle-pligter/ansvar.”

På side 21 anføres: ”Hertil knytter sig de specielle regler om *kapitaltab* i AL § 69 a/Apl. § 52. Kapitaltabsreglerne er som nævnt foran specifikt bundet til regnskabet udvisende gennem kriteriet tab af halvdelen henholdsvis 40 pct. af aktiekapitalen/anpartskapitalen. Kapitaltabsreglerne er tilsynsregler. De præciserer bestyrelsens pligt til at opdage og følge en negativ økonomisk udvikling. De pålægger bestyrelsen en vis handlepligt, men stiller ikke krav relateret til selskabets reelle kapitalbehov. Selv efter den strengeste af de to regler – Apl. § 52 – kan selskabet bringe sig ud af en kapitaltabs-situation, såfremt det blot regnskabsmæssigt kan reetablere en minimums-anpartskapital. At dette kan lade sig gøre er imidlertid ingen garanti for selskabets *overlevelsesevne*.”

Udvalget finder imidlertid, at de gældende regler giver en beskyttelse, der er væsentlig, uanset om et krav om forsvarlig kapital måtte give en bedre beskyttelse.

Udvalget finder endvidere, at straffelovens § 296 bør være en overbygning på alle kapitalbeskyttelsesregler, uanset at det for nogle reglers vedkommende vil være sjældent, der vil være behov for en overbygningsbestemmelse. For kapitaltabsreglernes vedkommende vil anvendelse af straffelovens § 296 især kunne være aktuel, hvis der er tale om gentagne eller flere samtidige overtrædelser.

Da udvalgets forslag henviser til kapitaltabsreglerne, vil en senere skærpelse af disse også være omfattet af den foreslåede bestemmelse.

2.3.3. Strafferammen i straffelovens §§ 296-297 og selskabsansvar

Udvalget finder, at der ved grove overtrædelser – der ofte vil dække over eller forberede anden kriminalitet – bør være effektiv fremskudt strafferetlig beskyttelse i relation til de regler, der har til formål at

forhindre misbrug af selskabsstrukturer. Udvalget har i den forbindelse overvejet, om det nugældende strafmaksimum er tilstrækkeligt, eller om der set i lyset af udviklingen i den kendte kriminalitet siden 1987-ændringen (hvor strafmaksimum blev nedsat fra 2 år til 1 år, jfr. afsnit 2.1) – herunder udviklingen på de områder, der foreslås medtaget i den nye § 296 – bør ske en forhøjelse af strafmaksimum.

Et højere strafmaksimum vil give en bedre strafferetlig beskyttelse af selskabssystemet, selv om det må formodes at være en absolut undtagelse, at en overtrædelse kan føre til en langvarig fængselsstraf. Dette vil formentlig kun kunne komme på tale i tilfælde, hvor der er tale om omfattende misbrug, eventuelt i relation til mange selskaber, af et professionelt tilsnit.

Uanset hvad der konkret udmåles i straf, vil et højere strafmaksimum imidlertid også klart markere, at der er tale om et område, hvor reglernes overholdelse tillægges betydeligt vægt.

Udvalget har nærmere drøftet, hvilket strafmaksimum der vil harmonere med straffelovens almindelige udgangspunkt.

Straffebestemmelserne i dansk ret har til formål at hindre skader. For at øge beskyttelsen mod skader bliver kriminaliseringen af skadeforvoldelsen hyppigt suppleret af kriminaliseringer af forvoldelse af fare for skade og af bestemmelser, der kriminaliserer adfærd, som hyppigt medfører skade eller fare for skade eller af præventive lovbestemmelser, der opstiller endnu fjernere værn. Svarende til denne graduering af gerningsindholdene (den kriminaliserede adfærd) findes en trinvis regulering af strafmaksima, der afspejler, at strafværdigheden er faldende, jo længere man bevæger sig bort fra den egentlige skadeforvoldelse.

Inden for formueforbrydelsesområdet findes skadedelikterne typisk i straffelovens kapitel 28, 1. halvdel (§§ 276-290). De har strafferammemaksima for de typiske lovovertrædelser på 1 år og 6 måneder og strafferammemaksima for de groveste former på 4/6/8 år. (Her bortses fra ulovlig omgang med hittegods og røveri, hvor der er særlige forhold, som spiller ind).

De til disse forbrydelser svarende formaldelikter og præventive lovbestemmelser findes typisk i straffelovens kapitel 28, 2. halvdel, og i særlovgivningen. Det vil skabe indre konsistens i det strafferetlige system, hvis sådanne overtrædelser i deres groveste former højst straffes med en straf svarende til normalstrafferammens maksimum for de egentlige skadedelikter. Det vil endvidere betyde, at straffesagen bliver og bør blive rejst efter skadebestemmelsen, ikke efter en formalbestemmelse, når det kan dokumenteres, at der er tale om en alvorlig lovovertrædelse.

Disse almindelige principper fører til, at maksimalstraffen for overtrædelse af straffelovens § 296 højst bør blive 1 år og 6 måneder.

Det tidligere udvalg vedrørende økonomisk kriminalitet skrev i sin betænkning²⁰: ”Straffen for overtrædelse af bestemmelserne i § 302 og § 296, stk. 1, nr. 2, bør ... være ens. Da heller ikke bestemmelsen i § 296, stk. 1, nr. 1 og 3, efter udvalgets opfattelse nødvendiggør en strafferamme på fængsel op til 2 år, foreslår udvalget, at strafferammen i § 296 ændres, så den svarer til udvalgets forslag til § 302.” Udvalget påpegede endvidere, at da strafferammen for § 296 blev bestemt i 1930, var normalstrafferammen for berigelsesforbrydelser 2 år (og i gentagelsestilfælde 3 år), medens den nu er 1 år og 6 måneder.

Straffelovrådet tiltrådte²¹, at strafmaksimum burde være det samme for § 296 og § 302, men fandt af de grunde, der er refereret i afsnit 3.3.3, at det burde være 1 år og ikke som foreslået af udvalget 1 år og 6 måneder. Ju-stitsministeriet tilsluttede sig fuldt ud Straffelovrådets synspunkter.²² Folke-tinget fulgte forslaget.

Der foreligger ikke for det nuværende udvalg oplysninger, der giver grund til at antage, at den nuværende ramme på 1 års fængsel er utilstrækkelig. Af principielle grunde kan dette udvalg imidlertid tilslutte sig det tidligere udvalgs forslag om et strafferammemaksimum på fængsel i 1 år og 6 måneder i straffelovens § 296.

²⁰ Betænkningen s. 138.

²¹ FT 1986/87 A 579 ff., pkt. 2.5.

²² S. st. pkt. 4.3.

I denne forbindelse kan det yderligere bemærkes, at der aldrig vil være behov for strengere straffe, end der kan gives inden for rammen på 1 år og 6 måneder, medmindre det bevises, at den pågældende faktisk har realiseret gerningsindholdet i f.eks. bestemmelserne om skyldnersvig, mandatsvig, skattesvig og moms-svig. Det vil f.eks. kunne være tilfældet med hensyn til sager om selskabstømning og moms-karuseller.

Udvalget finder endvidere, at den foreslåede straffelovens § 297 bør være identisk med § 296 med hensyn til strafferamme og straf for groft uagt-somme forhold.

Eftersom straffelovens § 296 efter forslaget ikke alene er en overbygnings-bestemmelse i forhold til særlovgivningen, og eftersom overtrædelserne ofte begås som led i erhvervs-virksomhed, finder udvalget, at der er behov for at kunne straffe selskaber for sådanne overtrædelser.

Udvalget finder endvidere, at der også bør være selskabsansvar for den overtrædelse af § 296, stk. 1, nr. 1, der foreslås flyttet til § 297. Selv om den ikke generelt har tilknytning til erhvervs-virksomhed, vil den bl.a. være an-vendelig i sager, hvor de urigtige eller vildledende oplysninger udspre-des af konkurrencemæssige grunde. Desuden er bestemmelsen en parallelbestem-melse til § 296, stk. 1, nr. 1, og det vil derfor være mest logisk, at der er selskabsansvar også for overtrædelser af § 297.

En generel hjemmel for selskabsansvar ved straffelovsovertrædelser findes nu i straffelovens § 306. Denne bestemmelse vil bl.a. omfatte overtrædelse af de foreslåede bestemmelser i §§ 296 og 297. Udvalget stiller derfor ikke forslag om lovændringer på dette punkt.

I øvrigt henvises til afsnit 5 vedrørende bøder og til afsnit 6.1 vedrørende udvalgets forslag.

KAPITEL 3
STRAFFELOVENS § 302

3.1. Bestemmelsens forhistorie

I 1866-straffelovens § 262 var der en bogføringsbestemmelse, der dog kun fandt anvendelse, hvis ens bo kom under fallitbehandling. Bestemmelsen omfattede at forvanske, bortskaffe eller tilintetgøre handelsbøger eller at føre dem på uredelig måde eller i svigagtig hensigt at undlade at føre dem. Endvidere omfattede den – med et lavere strafmaksimum – grove uordener ved førelse af handelsbøger.

Straffelovsbetænkningerne fra 1912, 1917 og 1923 indeholdt alle en bogføringsbestemmelse.

I § 311, stk. 1, nr. 4, i straffelovsbetænkningen fra 1912 omtales undladelse af regnskabsførelse eller årsopgør samt – uden at betingelserne for skyldnersvig var til stede – at føre i høj grad urigtigt eller uordentligt regnskab eller tilintetgøre, ubrugbare eller på anden måde unddrage regnskabsbøger eller andre papirer vedrørende regnskabet fra benyttelse til fornøden oplysning. Der var en særlig påtalsregel, hvorefter der skulle være åbnet konkurs eller tvangsakkord, og en kreditor skulle begære påtale eller almene hensyn kræve det. I bemærkningerne nævnes blot²³, at forslaget træder i stedet for straffelovens § 262, stk. 2, og konkurslovens § 148.

I § 266, stk. 1, nr. 3, i straffelovsbetænkningen fra 1917 medtoges undladelse af at føre forretningsbøger eller grove uordener med hensyn til førelsen eller ved opbevaring af bøger og bilag. Påtalen forudsatte åbning af konkurs eller tvangsakkordforhandling, eller at en konkursbegæring ikke var fremmet på grund af boets utilstrækkelighed. Der henvistes i bemærkningerne til straffelovsbetænkningen fra 1912, men det nævntes²⁴, at bestemmelsen er mere kortfattet, bl.a. fordi tilintetgørelse var dækket af en anden bestemmelse.

²³ S. 272.

²⁴ S. 254.

I § 272 i straffelovsbetænkningen fra 1923 bibeholdtes forslaget i straffe-lovsbetænkningen fra 1917. Det nævntes i bemærkningerne²⁵, at bestemmel-sen træder i stedet for bogføringslovens bestemmelser.

Da bestemmelsen kom ind i 1930-straffeloven, erstattede den således straf-febestemmelsen i bogføringsloven af 1912.

Bestemmelsen kom til at lyde således:

”§ 302. Med bøde eller hæfte straffes den, der undlader at føre forretnings-bøger, som det ifølge lov påhviler ham at føre, eller gør sig skyldig i grove uordener med hensyn til førelsen af sådanne bøger eller ved den ved lov foreskrevne opbevaring af disse eller deres bilag.”

Bestemmelsen var suppleret af den langt strengere bestemmelse i straffelo-vens § 175, der i 1930-straffeloven fik følgende formulering, der også om-fattede urigtig bogføring:

”§ 175. Den, som for at skuffe i retsforhold i offentligt dokument eller bog, i privat dokument eller bog, som det ifølge lov eller særligt pligtfor-hold påhviler ham at udfærdige eller føre, eller i læge-, tandlæge-, jordemo-der- eller dyrlægeattest afgiver urigtig erklæring om noget forhold, angåen-de hvilket erklæringen skal tjene som bevis, straffes med hæfte eller med fængsel indtil 3 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der i retsforhold gør brug af et sådant dokument som indeholdende sandhed.”

Bestemmelserne i straffelovens § 302 var således ikke en bestemmelse om kvalificerede overtrædelser af særlovgivningens regler om bogføring. Den var derimod frem til bogføringsloven af 1959, hvor der blev indsat en be-stemmelse om bødestraf ved forsætlige og groft uagtsomme overtrædelser, den eneste straffebestemmelse, der fandtes vedrørende overtrædelse af bog-føringslovens bestemmelser. Derimod blev særbestemmelser vedrørende bogføring (eventuelt begrænset til dele af pligterne, som f.eks. opbevarings-pligt) indsat i stigende grad i andre dele af særlovgivningen – især på skatte-, afgifts- og tilskudsområderne – med egne straffebestemmelser.

²⁵ Sp. 389.

Bestemmelsen i straffelovens § 302 forblev uændret, indtil den med baggrund i forslaget i betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet i 1987²⁶ fik sin nuværende ordlyd :

”§ 302. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 1 år straffes den, som under omstændigheder, der kendetegner forholdet som særlig groft:

- 1) foretager urigtige eller vildledende angivelser i forretningsbøger eller regnskaber, som det ifølge lov påhviler den pågældende at føre eller udfærdige,
- 2) undlader at føre forretningsbøger eller udfærdige regnskaber på den måde, som det ifølge lov påhviler den pågældende at gøre det,
- 3) undlader at opfylde den ifølge lov foreskrevne pligt til at opbevare forretningsbøger, bilag eller andet regnskabsmateriale eller ødelægger sådant.

Stk. 2. Begås en handling eller undladelse som nævnt i stk. 1 af grov uagt-somhed, er straffen bøde eller hæfte.”

Bestemmelsen i straffelovens § 175 forblev uændret.

Lovændringen adskilte sig fra betænkningens forslag. Udvalget foreslog, at bogføring o.l. skulle udgå af straffelovens § 175 (ved at lade ordene ”lov el-ler” udgå af bestemmelsen, så den alene omfattede erklæringer i særlige pligtforhold og de nævnte erhverv), og at denne del skulle flyttes til straffe-lovens § 302, der således skulle være en samlet bestemmelse vedrørende grove bogføringsovertrædelser med en maksimumstraf på 1 år og 6 måne-der.

Se afsnit 3.3 om de retspolitiske overvejelser i denne forbindelse.

Betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet var også inde på den begrænsning i anvendelsen af straffelovens § 302, der lå i, at visse særlove var udtømmende. Som eksempler nævntes kildeskatteloven og momsloven.

I praksis har dette imidlertid primært været et teoretisk problem, der kun har haft betydning i de eventuelle tilfælde, hvor den pågældende, der har overtrådt den særlige lovgivning, ikke tillige har været bogføringspligtig efter de almindelige regler.

²⁶ Ved lov nr. 385 af 10/6 1987.

Bogføringsloven er nu ændret, og den nye bogføringslov²⁷ omfatter reelt alle erhvervsdrivende virksomheder m.v.

Den nye bogføringslov rejser imidlertid spørgsmålet om, i hvilket omfang formuleringen i den nugældende § 302 i straffeloven er dækkende for alle de bogføringslovsovertrædelser, hvor der kan være behov for at kunne henføre grove forhold til straffeloven, jfr. afsnit 3.3 vedrørende passwords m.v.

3.2. Andre landes regulering

3.2.1. Norsk ret

Den norske straffelovs § 286 indeholder følgende bestemmelse om mangelfuld bogføring:

”Den som forsettlig eller uaktsomt vesentlig tilsidesetter bestemmelser om registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger, årsregnskap, årsberetning eller regnskapsoppbevaring som er fastsatt i lov eller forskrift i medhold av lov, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler. Foreligger særlig skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil 3 år anvendes.”

Det norske straffelovsråd har i NOU 1999:23 om forbrytelser i gjeldsforhold foreslået, at straffelovens § 286 får følgende ordlyd:

”Den som forsettlig eller uaktsomt vesentlig overtrer bestemmelser om registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger, årsregnskap, årsberetning eller regnskapsoppbevaring som er fastsatt i lov eller forskrift i medhold av lov, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Foreligger særlig skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil 6 år anvendes.”

Det siges i bemærkningerne til forslaget, at baggrunden for forslaget bl.a. er, at økonomisk kriminalitet er vokset i omfang og grovhet, og at afdækning af grove strafbare forhold ofte vil blive vanskeliggjort, når regnskabspligterne tilsidesættes væsentligt, ligesom en sådan tilsidesættelse kan bidrage til at lægge forholdene til rette for

²⁷ Lov nr. 1006 af 23/12 1998.

økonomisk kriminalitet. Endvidere ses der ikke grund til at have en lavere strafferamme i straffelovens § 286 end for tilsvarende overtrædelser af den almindelige regnskabslovgivning, jfr. regnskabslovens § 8-5 første led.

Den nævnte bestemmelse i regnskabsloven blev indsat i den periode, hvor det norske straffelovråd behandlede spørgsmålet om en ændring af straffelovens § 286.

Det skete i forbindelse med, at der i 1998 blev vedtaget en ny regnskabs-lov²⁸, hvis § 8-5 første led har følgende ordlyd:

”Den som forsettlig eller uaktsomt vesentlig overtrer denne lov eller for-skrift gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil tre år. Foreligger det særlig skjerpene omstendigheter, kan fengsel inntil seks år idømmes. Medvirkning straffes på samme måte.”

Det norske straffelovråd nævner i NOU 1999:23, at straffelovens § 286 har selvstændig betydning ved overtrædelse af regnskabsregler i skatte-, afgifts-, tilsyns-, regulerings- og næringslovgivning. Det nævnes også, at da regnskabsloven og straffelovens § 286 havde fælles strafferamme, var det normalt § 286, der blev anvendt, i hvert fald af Højesteret.

Det norske straffelovråd nævner i øvrigt, at straffen for overtrædelser af straffelovens § 286 i hvert fald frem til nyere tid i høj grad har været bøder, men at nyere højesteretsafgørelser viser, at regnskabsovertrædelser nu vurderes strengere end tidligere.²⁹

3.2.2. Svensk ret

²⁸ Lov nr. 56 af 17/7 1998.

²⁹ Det norske straffelovråd citerer flere nyere højesteretsafgørelser. I Rt 1996.22 udtaler Højesteret, at langvarige undladelser af at føre regnskaber i 7 selskaber i sig selv er alvorlige strafbare forhold, uanset om dette skjuler andre overtrædelser eller ej. Det er egnet til at dække over strafbare forhold og derigennem eventuelt undgå retsforfølgning. I Rt 1996.905 nævnes ligeledes, at forsømmelse af regnskabsføring må vurderes som et alvorligt strafbart forhold. I Rt 1997.594 siges om undladelse af at bogføre og udfærdige årsopgørelse, at der kun undtagelsesvis kan blive tale om en betinget dom for sådanne overtrædelser.

Den svenske straffelovsbestemmelse om bogføringskriminalitet er ændret flere gange, men har siden 1982 haft et strafmaksimum på fængsel i 4 år. Den findes i brottsbalken 11. kapitel (Om brott mot borgenärer m.m.) § 5, hvis stk. 1 har følgende ordlyd:

”Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen (1999:1078) genom att underlåta att bokföra affärshändelser eller bevara räkenskapsinformation eller genom att lämna oriktiga uppgifter i bokföringen eller på annat sätt, döms, om rörelsens förlopp, ekonomiska resultat eller ställning till följd härav inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen, för bokföringsbrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.”

I BRÅ-PM 1996:5 (Ekonomisk brottslighet – Den rättsliga processen) nævnes³⁰, at bokföringsbrott sjældent giver ubetinget fængsel. Det anbefales på grund af betydningen af, at bogføringspligten opfyldes, at normalstraffen for bokföringsbrott skal være ubetinget fængsel.

3.2.3. Finsk ret

Den finske straffelovs kapitel 30 (Om näringsbrott) har i § 9 en bestemmelse om forsætlig bogføringskriminalitet med følgende ordlyd:

”*Bokföringsbrott.* Om en bokföringsskyldig, en företrädare för honom eller den åt vilken bokföringen har uppdragits, med uppsåt

- 1) helt eller delvis underlåter att registrera affärshändelserna eller att uppgöra bokslut,
- 2) intar oriktiga eller vilseledande uppgifter i bokföringen, eller
- 3) förstör, döljer eller skadar bokföringsmaterial,

och på detta sätt gör det väsentligt svårare att få en riktig och tillräcklig bild av det ekonomiska resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av hans ekonomiska ställning, skall han för *bokföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.”

I § 10 er der en bestemmelse om groft uagtsom bogføringskriminalitet, der med undtagelse af urigtig eller vildledende bogføring svarer til § 9. Straffen efter denne bestemmelse er bøder eller fængsel i højst 2 år.

³⁰ S. 123 f.

Bestemmelserne er indsat i 1990.³¹

3.3. Udvalgets overvejelser

3.3.1. Indledning

Ændringen i 1987 af straffelovens § 302 havde sammenhæng med, at en effektiv bekæmpelse af økonomisk kriminalitet i et vist omfang bliver umuliggjort – eller vanskeliggjort i et meget væsentligt omfang – på grund af overtrædelser af bogførings- og regnskabsbestemmelserne.

Disse overtrædelser kan finde sted som led i kriminaliteten eller for at sløre kriminaliteten. Udvalget finder, at der bør være en effektiv strafferetlig beskyttelse af centrale formelle regler, der har til formål at sikre gennemsigtighed, forhindre eller standse misbrug og muliggøre effektiv kontrol, for derigennem at markere den betydning, overholdelsen af disse regler tillægges.

Udvalget har overvejet, om formuleringen af straffelovens § 302 er tilstrækkeligt dækkende, herunder ikke mindst om mulighederne i edb-bogføring (herunder krypteringsmuligheden) er tilstrækkelig klart omfattet af bestemmelsen.

Udvalget har i forbindelse hermed drøftet, om straffelovens § 302 bør gøre udtømmende op med grove overtrædelser af bogføringsbestemmelser, således at straffelovens § 175 aldrig anvendes ved sådanne overtrædelser. Udvalget har i forbindelse hermed overvejet, om dette bør føre til en ændring af ordlyden af § 175.

Bestemmelsen i den tidligere § 302 i straffeloven blev sjældent brugt. Den nye bestemmelse er blevet brugt hyppigere, men der er kun i få sager, hvor der var tale om langvarige og systematiske overtrædelser, idømt frihedsstraf alene for overtrædelse af straffelovens § 302. I nogle sager er der dømt for overtrædelse af straffelovens § 302 samt for dens § 296 med hensyn til den videre anvendelse af urigtige regnskabsoplysninger (i banksager tillige for § 175 og bank- og sparekasselovens § 54, stk. 3, med hensyn til regnskabsoplysninger til

³¹ Lov nr. 769 af 24/8 1990.

Finanstilsynet). Sådanne kombinerede sager vedrører typisk urigtig bogføring – f.eks. med henblik på at skjule et stort tab, at have aktieposter stående til bedre kurser end de faktiske eller at bogføre fiktive handler for at forbedre resultatet.

Selv om der har været tilløb til at anvende straffelovens § 302 som det ene-ste tiltalepunkt, har anvendelsen endnu ikke fået et omfang, der harmonerer med, hvor ofte politiet i økonomiske sager støder på mangelfuld bogføring. I et vist omfang skyldes det formentlig, at strafudmålingen er så beskeden, at det kan være nærliggende ud fra ressourcebetragtninger at lade en even-tuel sag ligge, da enhver sag kræver bevisførelse omkring ikke alene over-trædelse, men også grovhed.

I de fleste tilfælde er straffelovens § 302 fortsat anvendt i sager, der også vedrørte andre overtrædelser.

Som eksempler på § 302-sager kan nævnes følgende:

Ved Københavns byrets dom af 12/4 1991 blev T, der var direktør og bestyrelsesmedlem i et aktieselskab, dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, idet han i hvert fald i en periode på 3-4 måneder forsætligt lod beløb, der indbetaltes fra andels- og ejerboligforeninger, indgå på en fælles mellemregningskonto, uden at der foretoges afstemninger i mellemregningerne og blev udfærdiget bilagsmateriale, ligesom de administrerede midler blev blandet sammen med aktieselskabets egne midler. T blev idømt en betinget dom med udsat straffastsættelse og en tillæggsbøde på 10.000 kr. Dissens for hæfte i 14 dage.

Ved Silkeborg rets dom af 17/4 1991 blev T, der var daglig leder og anpartshaver i et anpartsselskab, dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, idet han, efter at selskabet var begæret opløst af Aktieselskabsregisteret, havde bortkastet virksomhedens regnskabs- og bilagsmateriale. T blev idømt 20 dagbøder á 250 kr.

Ved Københavns byrets dom af 22/12 1992 blev T, der var direktør i et af en dansk koncerns udenlandske datterselskaber, dømt for overtrædelse af straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, og § 302, stk. 1, jfr. § 23, idet han havde bistået med udfærdigelse af dokumentation vedrørende fiktive transaktioner, der forbedrede koncernresultatet med 19 mio. kr. T blev idømt en betinget dom med udsat straffastsættelse.

Ved Grenaa rets dom af 12/1 1994 blev T, der var direktør, daglig leder og eneanpartshaver i 6 anpartsselskaber, der alle var likvideret eller gået konkurs, dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, idet han i 5 af selskaberne i perioder på op til 2½ år havde undladt at føre kasse-regnskab, at foretage bogføring og at udarbejde årsregnskab. T blev idømt hæfte i 30 dage. Ved Vestre Landsrets dom af 13/4 1994 blev dommen stadfæstet (5-1) med den ændring, at T blev idømt hæfte i 14 dage (2 voterede for stadfæstelse af byrettens udmåling, 2 for hæfte i 14 dage og 2 for 30 dagbøder á 300 kr.).

Ved Fjerritslev rets dom af 23/3 1994 blev T, der var filialdirektør i en bank, dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, idet han gennem en periode på ca. 2 måneder havde undladt at bogføre garantier for i alt ca. 3 mio. kr. T blev idømt en bøde på 30.000 kr.

Ved Odense rets dom af 20/12 1994 blev T, der var direktør og enean-partshaver i et anpartsselskab, og T2, der var daglig leder i selskabet, dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, idet de i en periode på ca. 10 måneder (frem til selskabets konkurs) havde undladt at føre forretnings-bøger og opbevare bilagsmateriale. De blev idømt henholdsvis 10 og 30 dagbøder á 250 kr.

Ved Næstved rets dom af 23/8 1995 blev T, der var direktør, daglig leder og eneanpartshaver i 7 anpartsselskaber, dømt for overtrædelse af straffe-lovens § 302, stk. 1, idet han i perioder på op til 3½ år havde undladt at føre kasseregnskab, at foretage bogføring og at udarbejde årsregnskaber. T blev idømt betinget hæfte i 14 dage og en tillægsbøde på 5.000 kr.

Ved Vordingborg rets dom af 8/11 1996 blev T, der tidligere var straffet i 1983 med fængsel i 2 år for bl.a. bedrageri (og frakendt retten til handel med campingvogne og motorkøretøjer), i 1987 med betinget hæfte i 60 dage for dokumentfalsk og i 1991 med betinget fængsel i 6 måneder for mandatsvig, dømt for mandatsvig (ca. 27.000 kr.), underslæb (10.000 kr.), bedrageri (ca. 44.000 kr.) og overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1. § 302-forholdet vedrørte, at T som stifter, direktør og daglig leder af et an-partsselskab i forbindelse med, at selskabet blev erklæret konkurs, havde ødelagt alt regnskabsmateriale. T blev idømt fængsel i 6 måneder og fra-kendt retten til at være stifter af eller direktør eller medlem af bestyrelsen i et selskab med begrænset ansvar. Det siges i dommen, at påstanden om rettighedsfrakendelse tages til følge under hensyn til navnlig grovheden af § 302-forholdet. Ved Østre Landsrets dom af 12/8 1997 blev T frifundet for underslæb, men blev i øvrigt dømt i overensstemmelse med byrettens dom, ligesom rettighedsfrakendelsen blev tiltrådt, og straffen blev fastsat til fængsel i 5 måneder.

Ved Haderslev rets dom af 22/8 1997 blev T1-4 dømt for bedrageri og overtrædelse af toldloven og momsloven vedrørende unddragelse af millionbeløb i forbindelse med import og salg af tøj. T1-4 blev endvidere dømt for overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, ved at have undladt at føre forretningsbøger for deres respektive virksomheder. Ved Vestre Landsrets dom af 27/11 1998 blev de tiltalte dømt for bedrageri m.v. i mindre omfang, og T4 blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 302 blandt andet på grund af anklageskriftets formulering.

Ved Svendborg rets dom af 29/3 1999 blev T dømt for momssvig for ca. 30,5 mio. kr., hæleri vedrørende varer til ca. 900.000 kr. og overtrædelse af straffelovens § 302, stk. 1, ved i sine virksomheder at have undladt at bogføre væsentlige dele af virksomhedernes omsætning og at have udstedt flere sæt fakturaer (dels et sæt til kunden og dels et sæt med et lavere beløb til dokumentation af omsætningen over for Told og Skat). T blev idømt fængsel i 2 år og 3 måneder og en tillægsbøde på ca. 30,5 mio. kr.

Udvalget finder i øvrigt, at det kunne overvejes at fremhæve nogle objektive kriterier for, hvornår et forhold i hvert fald er særlig groft. I betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet (der i den fore-slåede ordlyd havde handlinger eller undladelser, der var egnede til at med-føre betydeligt formuetab eller i øvrigt var af særlig grov karakter), an-føres³², at der tænkes på tilfælde, hvor overtrædelsen eller overtrædelserne havde antaget en systematisk karakter, havde fundet sted i tilknytning til en virksomheds sammenbrud, hvor den eller de for bogføringen ansvarlige tidligere var dømt eller havde vedtaget bødeforelæg i medfør af særlov-givningens bestemmelser eller tidligere var dømt for tilsvarende overtræ-delse af straffeloven eller lignende forhold.

Ved en ændring af straffelovens § 302 kan det overvejes at fremhæve i be-mærkningerne, at visse forhold som udgangspunkt vil være omfattet – f.eks. manglende bogføring i selskabssammenhæng, ødelæggelse/bortfjernelse af bogføringen i nær tilknytning til kontrol eller efterforskning, mangelfuld kontoføring vedrørende f.eks. investeringskunders tilgodehavender, der umuliggør eller væsentligt vanskeliggør en opgørelse af deres krav, osv.

³² Betænkningen s. 131.

Med hensyn til særlovgivningen kan det overvejes at præcisere, at straffelovens § 302 kan anvendes i relation til alle eksisterende bogføringsbestemmelser. I praksis har der været en vis forskellighed med hensyn til, om straffelovens § 302 eller forskellige særloves bestemmelser er blevet anvendt i tilfælde, der i øvrigt var ensartede. Da det er tanken i forbindelse med den nye bogføringslov, at særlovenes regler i vidt omfang skal ophæves, må det forventes, at overtrædelser vil blive behandlet mere ensartet, herunder således at straffelovens § 302 anvendes ved alle kvalificerede overtrædelser af bogføringsbestemmelser. Der er derfor næppe i dag behov for en sådan præcisering.

Udvalget har på den baggrund overvejet, om behovet for at have en effektiv strafferetlig beskyttelse på bogføringsområdet for at tage hensyn til de bevisvanskeligheder, mangelfuld bogføring kan medføre, og for tillige at signalere meget klart, at lovgivningens formelle regler skal overholdes, betyder, at der bør være et højere strafmaksimum i straffelovens § 302. Der er tale om en helt central bestemmelse vedrørende bogføring, der er udgangspunktet for alle myndigheders kontrolmuligheder og for politiets efterforskningsmuligheder.

3.3.2. Gerningsindholdet i straffelovens § 302 og § 175

Udvalget har overvejet, om bestemmelsen i straffelovens § 302, stk. 1, nr. 3, med sikkerhed dækker alle relevante situationer.

I § 14 i bogføringsloven³³ er der krav om, at krypteringsnøgle, passwords m.v. er tilgængelige. En undladt opbevaring på tilgængelig måde synes ikke umiddelbart at være omfattet af ordlyden i straffelovens § 302, men realiteten vil kunne være helt den samme som ved ødelæggelse af materialet. Samtidig er der i et vist omfang åbnet for bogføring i udlandet, men med nærmere specificerede regler for, hvad der kan opbevares dér og hvor længe, medmindre der er givet særlig dispensation.

Udvalget finder, at straffelovens § 302 bør omformuleres således, at ordvalget afstemmes med ordvalget i bogføringsloven.

³³ Lov nr. 1006 af 23/12 1998.

Som nævnt i afsnit 3.1 blev det foreslået i betænkning nr. 1066/1986 om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet, at bogføring o.l. skulle udgå af straffelovens § 175, og at straffelovens § 302 skulle være en samlet bestemmelse vedrørende grove bogføringsovertrædelser.

Straffelovrådet og Justitsministeriet var imidlertid betænkelige ved at ændre straffelovens § 175, der måske i nogle situationer var eneste straffehjemmel.

Udvalget finder ligeledes, at straffelovens § 175 bør ændres. Udvalget er ikke bekendt med områder, hvor en ændring af bestemmelsen, så den kun omfatter pligtmæssige erklæringer (samt visse særlige erklæringer), vil medføre, at der på noget område kommer til at mangle straffehjemmel. Udvalget finder imidlertid, at der forud for en sådan ændring bør foretages en høring af samtlige ministerier for at sikre, at ændringen ikke får en utilsigtet virkning.

Udvalget har endvidere drøftet, at der på regnskabsområdet kan være et sammenfald mellem straffelovens § 296 om anvendelse af urigtige eller vildledende regnskaber og § 302 om overtrædelse af lovgivningens krav til aflæggelsen af regnskaber, idet lovgivningen også indeholder krav om et korrekt indhold. Udvalget finder, at der i det omfang, der reelt er tale om den samme forbrydelse (hvor de regnskaber, der er udfærdiget i strid med § 302, derefter anvendes i strid med § 296), ikke skal straffes for overtrædelse af begge bestemmelser. Dette udelukker naturligvis ikke, at der kan foreligge andre overtrædelser af bogførings- eller regnskabsreglerne end dem, der indgår i en overtrædelse af § 296. I så fald skal disse straffes efter § 302, såfremt betingelserne herfor er opfyldt. Udvalget finder, at dette skal udtrykkes i lovteksten, således at § 302 bliver subsidiær i forhold til § 296.

Der henvises til afsnit 6.2 vedrørende udvalgets forslag.

3.3.3. Strafferammen i straffelovens § 302

Som nævnt ovenfor finder udvalget, at bogføringspligterne (der også er basis for at sikre korrekte regnskaber) er så centrale både i relation til investorer og kreditorer og til det offentliges kontrol og politiets

efterforskning, at der er anledning til at overveje, om et strafmaksimum på 1 år tilstrækkeligt markerer, hvor stor vægt der lægges på, at bogføringsreglerne overholdes.

I betænkningen om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet³⁴ lagde udvalget vægt på, at strafferammen svarede til straffelovens § 285, og fremhævede, at grove bogføringsovertrædelser i et ikke ubetydeligt omfang måtte antages at skjule grove berigelsesforbrydelser, der ville være omfattet af straffelovens § 286 med et strafmaksimum på 8 år.

Straffelovrådets argumentation for, at strafmaksimum skulle være 1 år og ikke 1 år og 6 måneder som foreslået af udvalget i 1986-betænkningen, jfr. afsnit 3.1, havde sammenhæng med, at det normale strafmaksimum for berigelsesforbrydelser er på 1 år og 6 måneder³⁵. Straffelovrådet udtalte i den forbindelse³⁶:

”I udvalgets udkast er det foreslået, at der for alle de af § 302, stk. 1, omfattede forsætlige forhold skal gælde et fælles strafmaksimum på 1 år og 6 måneder. Dette svarer til det strafmaksimum, der er fastsat for de fleste berigelsesforbrydelser i § 285. Straffelovrådet nærer nogen betænkelighed ved forslaget om på denne måde at sidestille bogføringsovertrædelser med berigelsesforbrydelser som underslæb, bedrageri, mandatsvig og skyldner-svig. Rådet har forståelse for de af udvalget fremhævede vanskeligheder ved at føre bevis for de til berigelsesforbrydelser hørende objektive og subjektive momenter, når en virksomheds regnskabsmateriale lægger hindringer i vejen for en klarlæggelse af forløbet. Der er på den anden side åbenbare betænkeligheder ved at søge bogføringsovertrædelser sat i klasse med berigelsesforbrydelser, således at politiet og anklagemyndigheden kan nøjes med at slå ned på de lettest tilgængelige oplysninger, nemlig dem der vedrører mangelfuld bogføring m.v., og vente sådanne forhold bedømt lige så strengt, som hvis der var ført bevis for berigelsesforbrydelser. Selv om bogføringsovertrædelser kan være af betydelig grovhed og undertiden skabe en formodning om uredeligt forhold, forekommer det ikke straffelovrådet sandsynligt, at der ved domstolene vil blive idømt langvarige straffe for bogføringsovertrædelser.

Straffelovrådet har overvejet, om de af udvalgsforslagets § 302, stk. 1, omfattede forhold kan inddeles således, at der opstilles to forskellige

³⁴ Betænkningen s. 131.

³⁵ Straffelovens § 285.

³⁶ FT 1986/87 A 579 ff.

straf-ferammer for forsætlige forhold. En sådan deling af gerningsbeskrivelsen frembyder imidlertid vanskeligheder.

Det er straffelovrådets konklusion, at man foreslår et fælles strafmaksimum på 1 års fængsel.”

Justitsministeriet tilsluttede sig disse synspunkter, og Folketinget gennemførte lovændringen i overensstemmelse hermed.

Som fremhævet af Straffelovrådet er det ikke sandsynligt, at domstolene vil idømme langvarige frihedsstraffe for bogføringslovovertrædelser. I de rene § 302-afgørelser, udvalget er bekendt med, er de hårdeste straffe på hæfte i 14 dage. Det eksisterende maksimum på 1 år synes således fuldt tilstrækkeligt. Det er dog udvalgets opfattelse, at principielle grunde taler for – som foreslået af det tidligere udvalg vedrørende økonomisk kriminalitet – at fastsætte et maksimum på 1 år og 6 måneder. Derved opnås også det samme strafmaksimum i § 302 som foreslået i § 296.

Udvalget finder herudover, at det bør overvejes at føre flere rene § 302-sager med påstand om fængselsstraf. Udvalget vil i den forbindelse henvise til, hvad der er anført i afsnit 3.2.1 og 3.2.2 vedrørende norsk og svensk ret.

Der henvises til afsnit 5 vedrørende bøder og afsnit 6.2 vedrørende udvalgets forslag.

KAPITEL 4
SELVINKRIMINERING OG STRAFFELOVENS §§ 296 OG 302

Udvalget har overvejet, om anvendelsen af straffelovens § 296 og § 302 (og tilsvarende regler i særlovgivningen) i nogle situationer kan komme i strid med princippet om, at en person ikke har pligt til at inkriminere sig selv. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 fortolkes som indeholdende dette princip, og FNs konvention om borgerlige og politiske rettigheder indeholder i artikel 14, stk. 3, litra g, en udtrykkelig bestemmelse herom.³⁷

Dette princip er kommet til udtryk i flere domme fra Den Europæiske Men-neskerettighedsdomstol.³⁸ Afgørelserne vedrører imidlertid spørgsmålet om, hvorvidt der er pligt til at medvirke til sagens oplysning – herunder til fort-sat at opfylde en pligt til at give oplysninger til offentlige myndigheders kon-trol eller undersøgelser – i tilfælde, hvor den pågældende allerede er under mistanke for strafbare forhold.

I betænkningen om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet³⁹ drøftes med udgangspunkt i straffelovens § 125⁴⁰ spørgsmålet om, hvorvidt der kan straffes for overtrædelse af straffelovens § 302, hvis formålet med overtræ-delsen er at skjule en berigelsesforbrydelse. Udvalget anførte, at hvis bort-skaffelse er sket for at skjule f.eks. et underslæb, vil der kunne straffes for dette, men ikke også for overtrædelse af straffelovens § 302.

Straffelovrådet anførte derimod⁴¹:

³⁷ Bestemmelsen vedrører, at en anklaget er berettiget til ikke at blive tvunget til at vidne mod sig selv eller erkende sig skyldig.

³⁸ Jfr. f.eks. Jon Fridrik Kjølbro "Om selvinkriminering og strafsanktionerede oplysnings-pligter", EU-ret & Menneskeret, 1999, s. 131 ff.

³⁹ S. 87 f.

⁴⁰ Efter denne bestemmelse straffes med fængsel indtil 2 år bl.a. den, som "tilintetgør, for-vansker eller bortskaffer genstande af betydning for en offentlig undersøgelse eller udsletter en forbrydelses spor". Bestemmelsens stk. 2 indeholder følgende undtagelse herfra: "Den, der foretager de nævnte handlinger for at unddrage sig selv eller nogen af sine nærmeste fra forfølgning eller straf, straffes ikke."

⁴¹ FT 1986/87 A 579 ff.

”Der er i straffelovrådet enighed om, at forholdet, hvor regnskaber og bilag ødelægges for at skjule f.eks. en berigelsesforbrydelse, i givet fald vil være omfattet af såvel § 125 som § 302, og at der således som udgangspunkt skal straffes for overtrædelse af begge bestemmelser.

Bestemmelsen i § 125, stk. 2, om straffrihed for den, der foretager de i § 125, stk. 1, nævnte handlinger for at unddrage sig selv eller nogen af sine nærmeste for forfølgning eller straf, gælder alene med hensyn til de forhold, som er beskrevet i § 125, stk. 1, og fritager således ikke for straf for overtrædelse af § 302.”

I retspraksis dømmes tillige for overtrædelse af straffelovens § 302 også i tilfælde, hvor overtrædelsen vedrører ”målrettet” undladelse af bogføring vedrørende de aktuelle transaktioner eller destruktion af bogføring i forbindelse med en domfældelse for skyldnersvig. Et særligt typisk område er skatte- og momslovsovertrædelser, hvor køb/salg ikke er bogført eller særlige bøger (f.eks. trafikbøger) ikke er ført.

Siden midten af 1980'erne er der i dansk retspraksis sket en ændring, således at man i dag i højere grad tillægger principperne bag straffelovens § 159 og menneskerettighedskonventionens artikel 6 vægt. På baggrund af den foreliggende retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol finder udvalget imidlertid ikke grundlag for at antage, at straffelovens § 296 og § 302 strider mod Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

KAPITEL 5 DAGBØDER OG SUMBØDER

Udvalget har i forbindelse med overvejelserne omkring strafferammerne i straffelovens § 296 og § 302 særskilt drøftet, at der er en række overtrædelser, hvor bødestraf må formodes at virke mest præventivt, og at bøde derfor i en del sager om overtrædelse af disse bestemmelser vil være en eg-net sanktion.

Udvalget har herunder drøftet, om der burde fastsættes et mindstebeløb for bøder for overtrædelse af særlovgivningen og/eller for de overtrædelser, der behandles efter straffeloven.

Udvalget er opmærksom på, at man i 1965⁴² ophævede bestemmelser om bødeminima i en række særlove på baggrund af Straffelovrådets betænkning om konfiskation.⁴³ Straffelovrådet begrundede sit forslag med⁴⁴, at det ansås for principielt urigtigt at begrænse dommerens adgang til at afpasse bødens størrelse, at lovbestemmelserne forekom inkonsekvente og i nogen grad virkede vilkårligt, idet det efter retsplejelovens §§ 936-937 alligevel var muligt at afgøre sagerne med en indenretlig advarsel eller bødevedtagelse, samt at bestemmelser om bødeminima kunne medføre, at der i praksis overvejende ville blive anvendt bøder i nærheden af minimum.

Udvalget har på denne baggrund valgt ikke at stille forslag om bødeminima.

Med hensyn til bødearten er udgangspunktet, at bøder efter straffeloven idømmes som dagbøder, jfr. straffelovens § 51, stk. 1, men med mulighed for at anvende sumbøder, såfremt der ved lovovertrædelsen er opnået eller tilsigtet at opnå betydelig økonomisk vinding, jfr. bestemmelsens stk. 2.

⁴² Ved lov nr. 213 af 4/6 1965 om ændringer i forskellige lovbestemmelser om straf, konfiskation m.v.

⁴³ Betænkning nr. 355/1964.

⁴⁴ Betænkningen s. 53.

Bøder efter særlove idømmes som sumbøder, jfr. bestemmelsens stk. 3.⁴⁵

Efter straffelovens § 50, stk. 2, kan der idømmes bøde som tillægsstraf til anden strafart, når der ved lovovertrædelsen er opnået eller tilsigtet at opnå betydelig økonomisk vinding. Denne bøde fastsættes som sumbøde, jfr. § 51, stk. 1.

I det omfang der rejses tiltale for overtrædelse af straffelovens § 296 eller § 302, uden at der tillige rejses tiltale for vindingskriminalitet, er der således ikke mulighed for at idømme en sumbøde. Rejses der derimod tiltale for samme forhold efter den underliggende særlovgivning, vil en eventuel bøde blive idømt som sumbøde. Tilsvarende vil et bødeforelæg efter retspleje-lovens § 931 vedrørende overtrædelse af straffelovens § 296 vedrøre en sumbøde.

Udvalget er bekendt med, at Straffelovrådet for tiden behandler spørgsmålet om bøder. Udvalget finder på den baggrund, at det ikke vil komme med indstillinger vedrørende bødeformen.

Udvalget vil imidlertid pege på, at dagbødesystemet hidtil kun har vedrørt bøder til personer. Indsættelsen af § 306 i straffeloven om selskabsansvar for straffelovsovertrædelser kan give anledning til at overveje, om der skal gøres undtagelse vedrørende § 306, således at selskabsbøder fortsat altid idømmes som sumbøder. Udvalget går ud fra, at dette spørgsmål også indgår i Straffelovrådets gennemgang af bødeområdet.

⁴⁵ En undtagelse herfra findes i straffelovens § 88, stk. 4. Hvis tiltalen omfatter flere overtrædelser, hvor den ene medfører dagbøder og den anden sumbøde, fastsættes straffen som dagbøder, medmindre det skønnes rettest at fastsætte straf for hver overtrædelse for sig.

KAPITEL 6
UDVALGETS FORSLAG MED BEMÆRKNINGER

6.1. Straffelovens § 296, § 297 og § 306

Der henvises til afsnit 2.3 vedrørende udvalgets overvejelser.

Udvalget foreslår, at straffelovens § 296 bliver en samlet bestemmelse vedrørende juridiske personer. Udvalget foreslår derfor, at "varer" udskilles fra den nugældende § 296, stk. 1, nr. 1, til en selvstændig bestemmelse i § 297, og at den nugældende § 297, der vedrører juridiske personer, medtages i § 296.

Udvalget foreslår, at straffelovens § 296 affattes således :

”§ 296. Med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder straffes den, som

- 1) udspreder urigtige eller vildledende oplysninger, hvorved prisen på værdipapirer eller tilsvarende aktiver kan påvirkes væsentligt,
- 2) giver urigtige eller vildledende oplysninger om juridiske personers forhold
 - a. i offentlige meddelelser om økonomiske forhold,
 - b. i lovpligtige regnskaber,
 - c. i beretninger, regnskaber eller erklæringer til generalforsamling eller den juridiske persons ledelse,
 - d. ved anmeldelse til en registreringsmyndighed eller
 - e. i udbudsmateriale vedrørende den juridiske persons stiftelse eller kapitaludvidelser samt vedrørende salg af andele eller udstedelse eller salg af konvertible obligationer,
- 3) groft overtræder den for en juridisk person gældende lovgivning vedrørende
 - a. kapitaltilførsel eller
 - b. anvendelse af den juridiske persons midler,
- 4) groft undlader at opfylde krav i den for en juridisk person gældende lovgivning om
 - a. førelse af forhandlingsprotokoller,
 - b. fortegnelser og oplysningspligter vedrørende ejerandele eller
 - c. handlepligter ved konstateret kapitaltab.

Stk. 2. Begås en handling eller undladelse som nævnt i stk. 1 af grov uagt-somhed, er straffen bøde eller under skærpene omstændigheder fængsel indtil 4 måneder.”

Indledningen kan eventuelt indeholde ”under omstændigheder, der kende-tegner forholdet som særlig groft” for at markere, at der er tale om en kvalificeret bestemmelse. Der er imidlertid ikke tilsigtet nogen skærpelse i forhold til den gældende anvendelse af straffelovens § 296, og det er antageligt unødvendigt med en præcision, da anvendelsen af straffeloven frem for særloven altid vil forudsætte en vis kvalifikation. Dertil kommer, at der ikke synes at være fuldstændig umiddelbar dækning i særlove vedrørende alle situationer, der er omfattet af stk. 1, nr. 1 og 2. Det skønnes derfor tilstrækkeligt for så vidt angår nr. 1 og 2, at det i bemærkningerne til lovforslaget anføres, at bestemmelsen i de situationer, hvor der er en helt tilsvarende strafbelagt særlovsbestemmelse, kun skal anvendes i kvalificerede tilfælde. For så vidt angår nr. 3 og 4, der er knyttet til en underliggende lovgivning, er det direkte anført, at der skal være tale om grove forhold.

Henvisningen til § 279 er udgået, og bestemmelsen kan således – som tilfældet er ved straffelovens § 302 – anvendes i sammenstød med § 279, såfremt der herved gives en supplerende beskrivelse af anvendte fremgangs-måder.

Strafmaksimum er forhøjet fra 1 år til 1 år og 6 måneder. Udvalget ønsker med denne forhøjelse at markere, at de regler, der skal beskytte den juridiske person mod misbrug, er så væsentlige i det moderne samfund, at de bør have en stærk strafferetlig beskyttelse.

Med hensyn til begrebet ”juridisk person” er dette begreb defineret i straffelovens 5. kapitel. Beskyttelsen gælder også juridiske personer under stiftelse. Der ligger ikke i begrebet noget krav om, at det skal være en dansk juridisk person. Et udenlandsk selskabs udbud af andele i Danmark vil f.eks. være omfattet. Dette gælder også, hvis der udbydes gennem en dansk filial, da filialen ikke er en selvstændig juridisk person. Det er dog en forudsætning, at den udenlandske juridiske person har en struktur, der har samme grundlæggende karakteristika som en dansk juridisk person. For så vidt angår stk. 1, nr. 3 og nr. 4, er det endvidere en forudsætning, at den udenlandske juridiske person er omfattet af den danske lovgivning vedrørende juridiske personer.

I stk. 1, nr. 1, er ”varer” udgået, da dette område er flyttet til den af udvalget foreslåede nye § 297. Herudover svarer bestemmelsen til den nugældende bestemmelse bortset fra, at ”kan påvirkes” er ændret til ”kan påvirkes væsentligt”. Dette indebærer næppe en ændring i forhold til, hvad der i dag antages at være bestemmelsens anvendelsesområde i praksis.

Udvalget har i øvrigt overvejet, om finansielle optioner er dækket af be-skrivelsen ”værdipapirer eller tilsvarende aktiver”. Udvalget har derfor over-vejet, om man efter ”værdipapirer eller tilsvarende aktiver” skulle tilføje or-dene ”eller forpligtelser”. Udvalget finder imidlertid ikke, at dette er nød-vendigt, da finansielle optioner er omfattet af værdipapirbegrebet i værdipa-pirhandelloven, jfr. denne lovs § 2, stk. 1, nr. 10, og derfor også er omfattet af begrebet ”værdipapirer” i § 296, stk. 1, nr. 1.

Uanset om man ved affattelsen af 1930-straffelovens § 296 har haft et andet værdipapirbegreb end det, der er gældende i dag, er det udvalgets opfattelse, at begrebet ”værdipapirer” i straffeloven i dag må forstås som svarende til det, der aktuelt i samfundet betragtes som værdipapirer.

Stk. 1, nr. 2, indeholder primært en modernisering af den nugældende be-stemmelse.

Bestemmelsen i litra b tilsigter at udtrykke et af bestemmelsens hovedom-råder – urigtige oplysninger i lovpligtige regnskaber – klarere, selv om de formentlig i alle tilfælde tillige dækkes af litra a og c. Bestemmelsen vedrø-rer enhver form for lovpligtige regnskaber, incl. f.eks. lovpligtige periode-regnskaber. Regnskabsbegrebet omfatter også f.eks. videnregnskaber, grøn-ne regnskaber og etiske regnskaber. De forskellige nye regnskabstyper kan være lige så væsentlige for f.eks. en investor eller en långiver som de tradi-tionelle regnskabstyper og bør derfor nyde samme beskyttelse. Ikke lovplig-tige regnskaber vil efter omstændighederne kunne være omfattet af litra a og c.

I litra e er indsat en henvisning til konvertible obligationer, da disse bør be-handles efter samme regler som andele, men næppe er dækket af dette be-greb, jfr. afsnit 2.3.2.3. Udvalget finder, at bestemmelsen, der

ikke kræver underliggende særlovgivning, i øvrigt skal være begrænset til forhold, der vedrører den juridiske persons egenkapital.

Udbud af obligationer, optioner m.v. der vedrører andre former for kapitaltilførsel vil – ud over eventuelt at være omfattet af straffelovens § 279 – skulle bedømmes efter den foreslåede regel om kapitaltilførsel, jfr. stk. 1, nr. 3, litra a, i det omfang den aktuelle kapitaltilførsel er omfattet af den for den juridiske person gældende lovgivning.

Stk. 1, nr. 3, indeholder flere ændringer. Bestemmelsen om udfærdigelse af aktiebrev m.v. er udgået, da de fleste aktier er blevet dematerialiseret (og i stedet registreres i Værdipapircentralen) og interimbeviser (midlertidige aktiebrev) er ikke længere (siden 1/8 1993) reguleret i aktieselskabsloven, der nu kræver fuld indbetaling af aktiekapitalen før registrering. Udvalget finder, at i det omfang, der fortsat eksisterer fysiske dokumenter af denne type, der ønskes strafferetligt beskyttet, bør reguleringen ske i særlovgivningen. Aktieselskabslovens § 21 om udstedelse af aktiebrev er ikke strafsanktioneret i aktieselskabsloven. Skal bestemmelsen bevares i straffelovens § 296 (som litra a), skal bestemmelsen i dag formuleres som ”udfærdigelse af bevis for ejerandele”.

Litra a er ny. Der skønnes at være behov for, at overtrædelser af reglerne om kapitaltilførsel er reguleret ved en selvstændig bestemmelse herom i straffeloven. Bestemmelsen dækker både den oprindelige og en senere kapitaltilførsel.

Litra b er bredere end den nugældende og vil bl.a. omfatte aktionær- og anpartshaverlån og selvfinansiering. Der skønnes at være behov for, at grove overtrædelser af disse bestemmelser kan bedømmes efter straffeloven. Bestemmelsen afgrænses gennem den specifikke lovgivning, der gælder for den juridiske person.

Stk. 1, nr. 4, er en ny bestemmelse, der vedrører nogle af de typiske risiko-områder, der bl.a. kan medføre betydelige bevisvanskeligheder omkring an-svarsplaceringen ved selskabskriminalitet.

Litra a vedrører forhandlingsprotokoller. Sådanne protokoller er den juridiske persons ”beslutningsspor” og som sådan væsentlige, når der bliver behov for at tage stilling til civilretligt eller strafferetligt ansvar.

Reglerne om udfærdigelse af generalforsamlingens forhandlingsprotokol er strafsanktionerede, hvorimod dette ikke gælder for reglerne om bestyrelsens forhandlingsprotokol.

Et flertal i udvalget (Mads Bryde Andersen, Preben Bialas, Susan Bramsen, Hans Henrik Brydesholt, Jørgen Christiansen, Michael Clan, Vagn Greve, Alexander Houen, Poul Dahl Jensen, Jesper Koefoed, Lau Kramer, Lars Bo Langsted, Kaspar Linkis, Kirsten Mandrup, Lene Nielsen, Erik Overgaard, Henrik Rothe, Henning Thiesen) foreslår endvidere, at der indsættes en henvisning til bestemmelserne om bestyrelsens forhandlingsprotokol i selskabslovenes straffebestemmelser.

Et mindretal i udvalget (Helle Jahn) finder det ikke nødvendigt at indsætte en bestemmelse om strafsanktionering af manglende førelse af bestyrelsens protokol. Efter den af udvalget foreslåede ændrede udformning af straffelovens § 296 vil en strafbestemmelse i selskabslovene alene have betydning med hensyn til simpel uagtsomhed, idet grov uagtsomhed og forsæt er dækket af den foreslåede formulering.

Litra b vil ud over de gældende regler med oplysningspligter vedrørende ejerandele også omfatte regler for et eventuelt nyt selskabsejerregister. Som beskrevet i afsnit 2.3.2.7 har Koordineringsudvalget om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet mod det offentlige anbefalet, at der oprettes et sådant register, og udvalget støtter en sådan oprettelse.

Litra c om kapitalabsreglerne er ny.

Stk. 2 vedrører groft uagtsomme overtrædelser. I den nugældende § 296 er stk. 1, nr. 1 – der svarer til udvalgets forslag – ikke omfattet af bestemmelsen om groft uagtsomme overtrædelser. Udvalget finder, at alle led i den foreslåede bestemmelse bør kunne straffes ved grov uagtsomhed.

Det er samtidig – som i den nugældende § 302 – anført, at bestemmelsen både omfatter handlinger og undladelser. Denne ændring er begrundet i, at overtrædelser på de nye områder, der

medtages, kan have karakter af undladelser (f.eks. ledelsens undladelse af at opfylde sin handlepligt ved kapi-taltab).

Under hensyn til, at udvalget ikke kender eksempler på, at straffelovens § 297 har været anvendt i praksis, at der kun er tale om en bødebestemmelse, og at de situationer, hvor gerningsindholdet er opfyldt, typisk vil være situationer, hvor andre og strengere straffebestemmelser (f.eks. bedrageribestemmelsen) er anvendelige, finder udvalget, at § 297 bør ophæves.

Som nævnt foreslår udvalget, at § 297 i stedet kommer til at vedrøre den del af den nugældende § 296, stk. 1, nr. 1, der ikke specielt vedrører juridiske personer.

Udvalget foreslår, at bestemmelsen får følgende ordlyd:

”§ 297. Med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder straffes den, som udspreder urigtige eller vildledende oplysninger, hvorved prisen på varer, fast ejendom eller tilsvarende aktiver kan påvirkes væsentligt. Stk. 2. Begås en handling som nævnt i stk. 1 af grov uagtsomhed, er straffen bøde eller under skærpende omstændigheder fængsel indtil 4 måneder.”

Bestemmelsen svarer – bortset fra de aktuelle aktiver – til den foreslåede § 296, stk. 1, nr. 1, og stk. 2. Der henvises til bemærkningerne til § 296.

”Fast ejendom” er udtrykkeligt nævnt ved siden af ”varer”, men udvalget har ikke herved taget stilling til, om fast ejendom er omfattet af den nugældende bestemmelse.

6.2. Straffelovens § 302 og § 175

Der henvises til afsnit 3.3 vedrørende udvalgets overvejelser.

Udvalget foreslår, at straffelovens § 302 affattes således:

”§ 302. Med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder straffes, for så vidt forholdet ikke falder ind under § 296, den, der særligt groft overtræder lov-givningens krav til

- 1) bogføring, herunder registrering af transaktioner og udfærdigelse af regnskabsmateriale,
- 2) opbevaring af regnskabsmateriale, herunder beskrivelse af bogføring og af systemer til opbevaring og fremfindelse af materialet, herunder adgangskoder m.v. og krypteringsnøgler,
- 3) offentlige myndigheders adgang til regnskabsmateriale i henhold til den for dem særligt gældende lovgivning samt
- 4) aflæggelsen af årsregnskaber eller tilsvarende regnskaber.

Stk. 2. Begås en handling eller undladelse som nævnt i i stk. 1 af grov uagt-somhed, er straffen bøde eller fængsel indtil 4 måneder.”

Indledningen (“... den, der særligt groft overtræder ...”) er af sproglige grunde omformuleret i forhold til den nugældende bestemmelse i straffelovens § 302 (“... under omstændigheder, der kendetegner forholdet som særlig groft ...”). Dette indebærer ikke nogen realitetsændring.

Strafmaksimum foreslås forhøjet til fængsel i 1 år og 6 måneder for at give en klart markeret strafferetlig beskyttelse af de regler, der er udgangspunkt for korrekte regnskaber og for al offentlig kontrol og efterforskning.

Der skønnes især at være behov for et højt strafmaksimum i situationer, hvor kontrol reelt umuliggøres på grund af den manglende overholdelse af bogføringsreglerne.

Bestemmelsen er formuleret over beskrivelsen i den nye bogføringslov. Denne lov omfatter hele den relevante personkreds, og det kan derfor læg-ges til grund, at der vil være en almindelig forståelse for de nævnte begre-ber.

Særligt vedrørende begrebet ”aflæggelsen af årsregnskaber eller tilsvarende regnskaber” i stk. 1, nr. 4, bemærkes, at dette omfatter alle de krav, lovgiv-ningen stiller omkring regnskabet, jfr. f.eks. den nye årsregnskabslovs kapitel 2 om ledelsens ansvar for aflæggelse af årsrapporten.

Bestemmelsen er gjort subsidiær i forhold til straffelovens § 296. Dette skyldes, at der på regnskabsområdet kan være et sammenfald mellem straffelovens § 296 om anvendelse af urigtige eller vildledende regnskaber og § 302 om overtrædelse af lovgivningens krav til aflæggelsen af regnskaber, idet lovgivningen også indeholder krav om et korrekt indhold. Udvalget finder, at i det omfang der reelt er tale om den samme forbrydelse (hvor de regnskaber, der er udfærdiget i strid med § 302, derefter anvendes i strid med § 296), skal der ikke straffes for overtrædelse af begge bestemmelser. Dette udelukker ikke, at der kan foreligge andre overtrædelser af bogførings- eller regnskabsreglerne end de, der indgår i en overtrædelse af § 296. I så fald skal disse straffes efter § 302, såfremt betingelserne herfor er opfyldt. Udvalget finder, at dette skal udtrykkes i lovteksten, således at § 302 bliver subsidiær i forhold til § 296.

Bestemmelsen omfatter imidlertid som hidtil alle bogføringsbestemmelser, uanset hvilken lovgivning de er indeholdt i. Dette kan især have betydning i situationer, hvor der i anden lovgivning er mere vidtgående krav end i bogføringsloven eller helt specifikke krav.

Udvalget foreslår endvidere, at straffelovens § 175, stk. 1, ændres således, at ordene ”lov eller” udgår.

Udvalget finder imidlertid, at der forud for en sådan ændring bør foretages en høring af samtlige ministerier for at sikre, at ændringen ikke får en util-sigtet virkning på andre områder.